

Mikromechanikai eszközök és technológiák

Fürjes Péter

www.mems.hu, www.biomems.hu

Mond valamit?

- MEMS / mikromechanika
- litográfia
- pozitív / negatív reziszt
- lift-off
- CVD / ALD
- izotróp / anizotróp marás
- RIE / DRIE

MEMS • BIOMEMS • NEMS

Szilícium technológia: a homoktól a processzorig

MEMS • BIOMEMS • NEMS

Microsystems Laboratory • Institute of Technical Physics and Material Sciences • Centre for Energy Research
Mikrorendszerek Laboratórium • Műszaki Fizikai és Anyagtudományi Intézet • Energiatudományi Kutatóközpont

MEMS.HU
BIOMEMS.HU

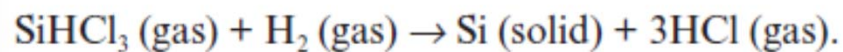
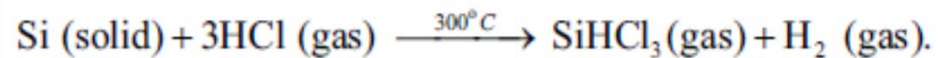
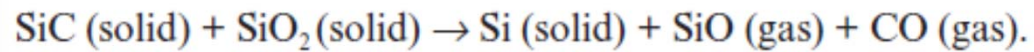

MEMS • BIOMEMS • NEMS

A SZILÍCIUM KRISTÁLY

Szilícium homokból

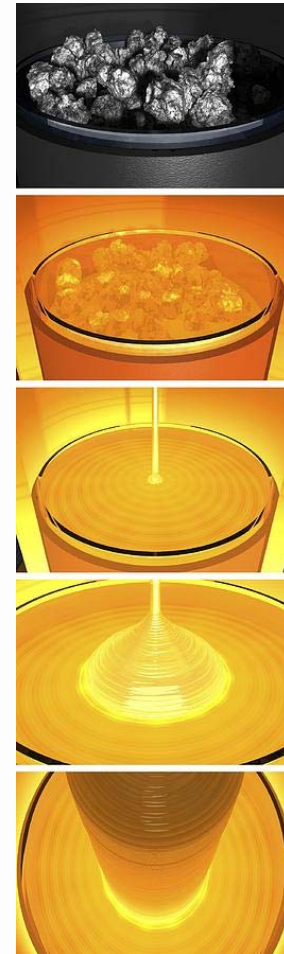
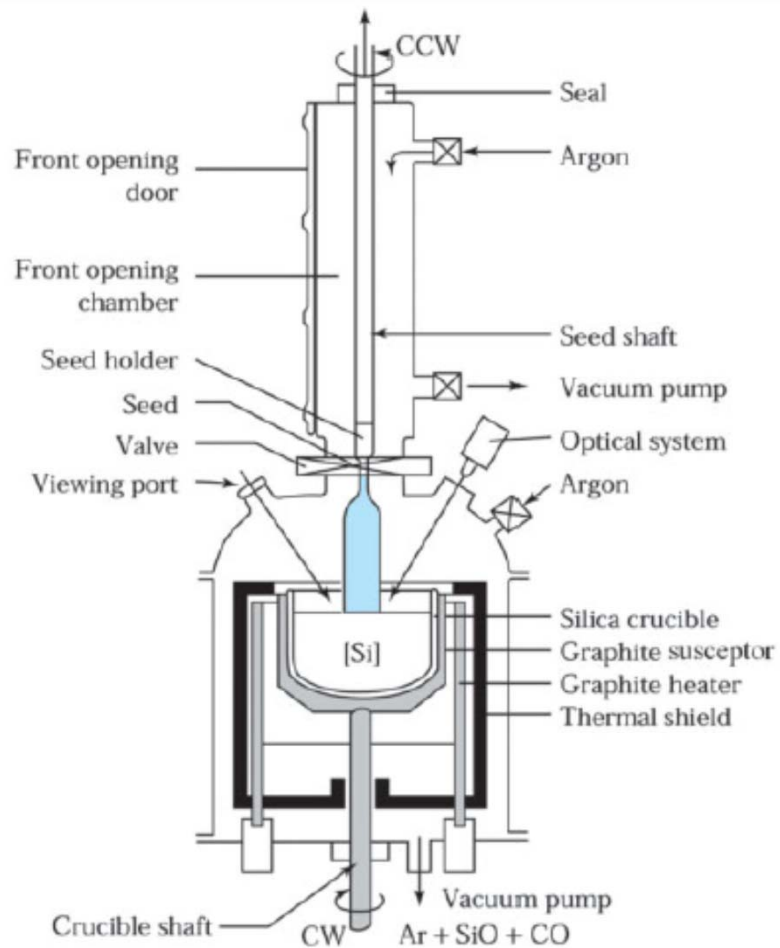
98% tisztaságú metallurgiai Si

folyadék, forráspont 32°C

elektronikai minőségű
polikristályos Si

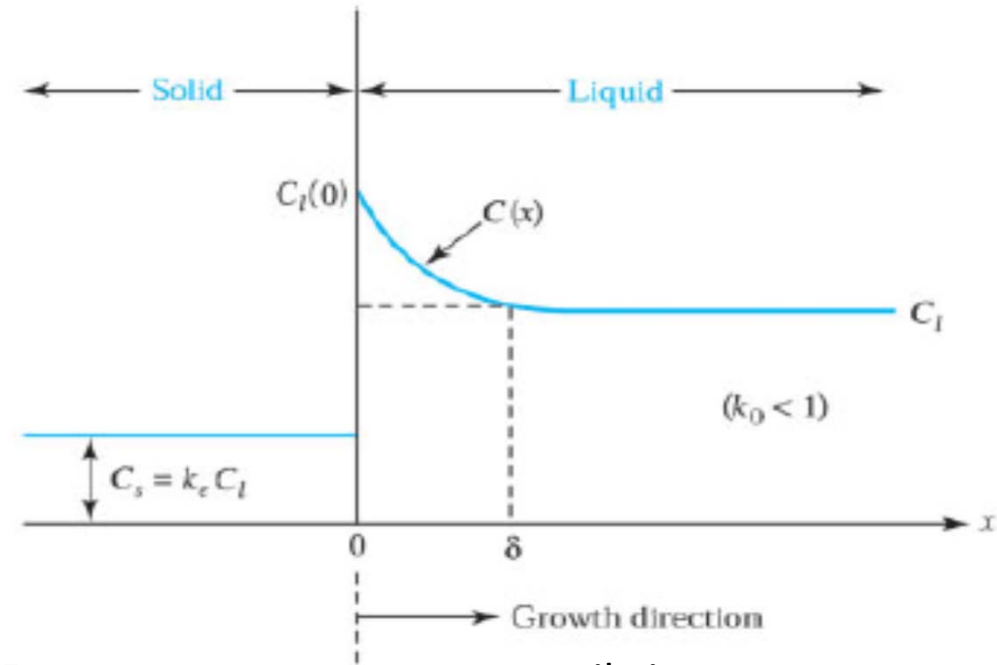
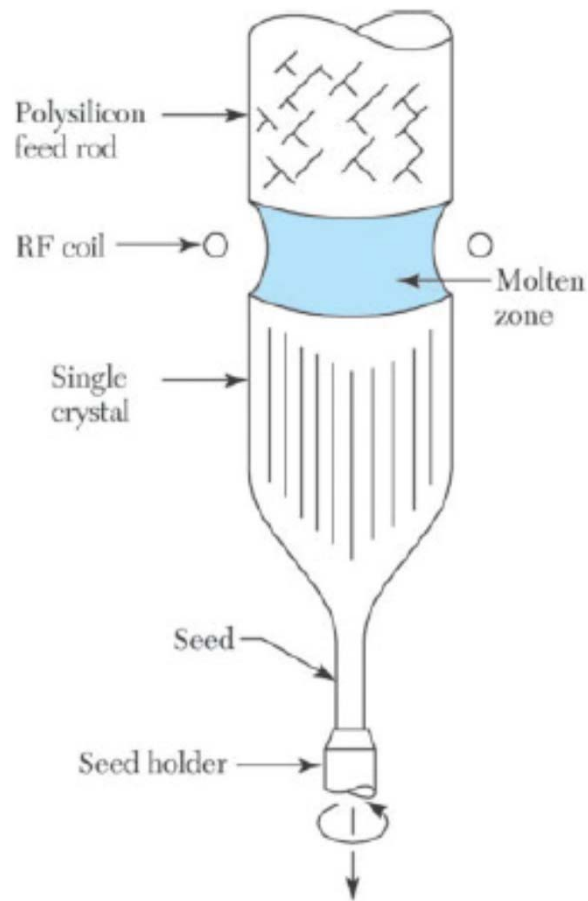
Czochlarski módszer

olvadáspont: 1412°C

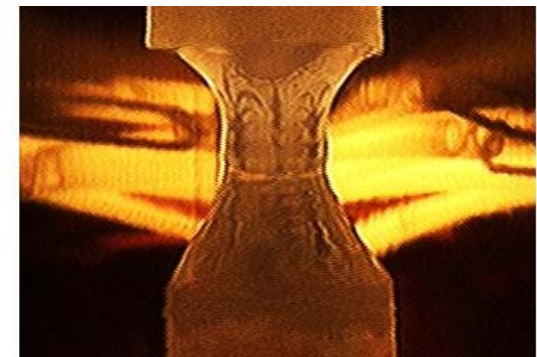

Float-zone módszer

RF

optikai

Szilícium szelet

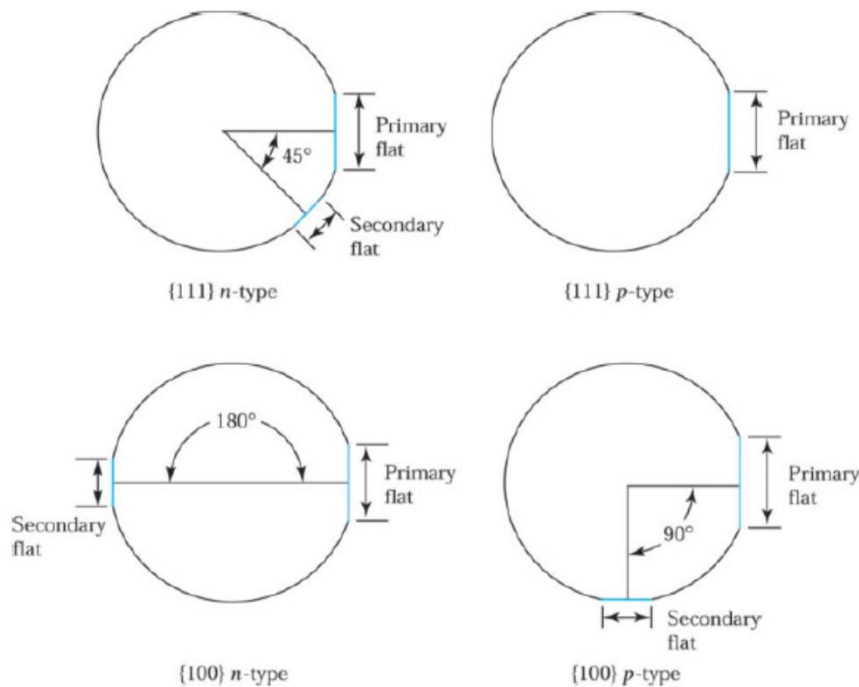
Karakterizáció:

- röntgen-diffrakció
- SIMS

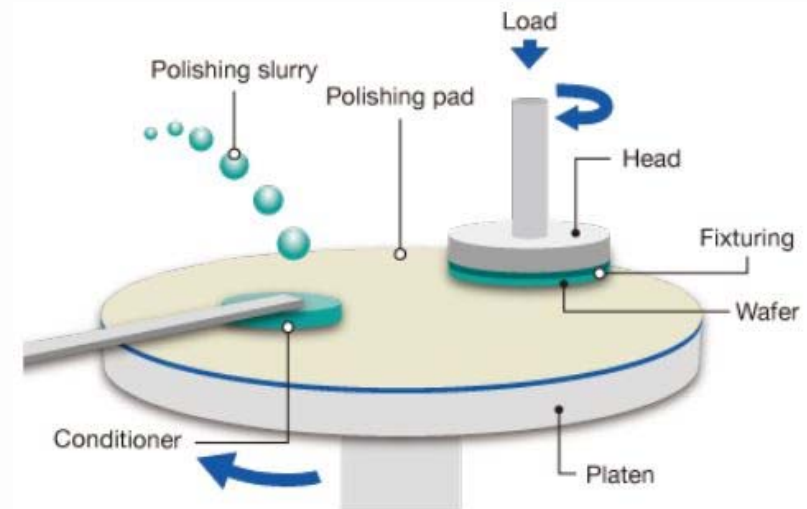
Parameter	125 mm	150 mm	200 mm	300 mm	450 mm
Diameter (mm)	125±1	150±1	200±1	300±1	450±1
Thickness (mm)	0.6–0.65	0.65–0.7	0.715–0.735	0.755–0.775	0.78–0.80
Primary flat length (mm)	40–45	55–60	NA ^a	NA	NA
Secondary flat length (mm)	25–30	35–40	NA	NA	NA
Bow (µm)	70	60	30	< 30	< 30
Total thickness variation (µm)	65	50	10	< 10	< 10
Surface orientation	(100) ± 1°	Same	Same	Same	Same
	(111) ± 1°	Same	Same	Same	Same

^aNA: not available.

Felület polírozása:

- CMP: kémiai mechanikai polírozás

MEMS • BIOMEMS • NEMS

MIKROMECHANIKA

Mikromechanika

MEMS: a „2D” IC technológia 3D szerkezetek

- membránok, felfüggesztett elemek, mozgó alkatrészek,
- mikrofluidikai alkalmazások: csatornák, üregek, reaktorok stb.

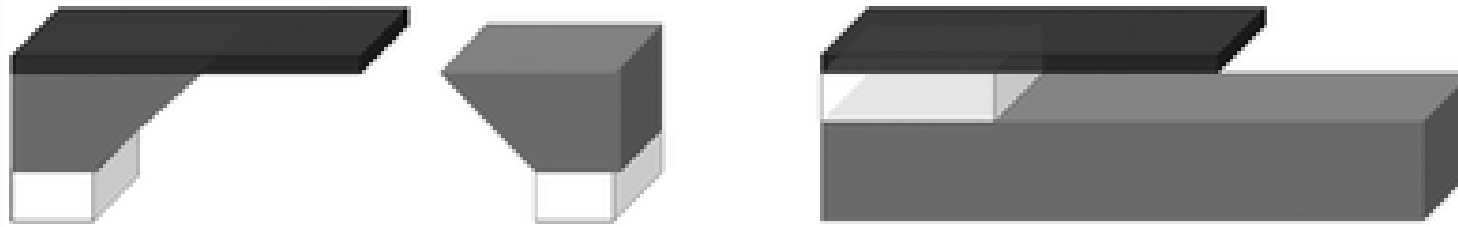
Mikromegmunkálás:

- eljárások és eszközök:
döntő többségében eltérnek a hagyományos mechanikai megmunkálásoktól
- elsősorban „száraz” ill. „nedves” kémiai marások és elektrokémiai módszerek,
de klasszikus eljárások is lehetnek (lézer, v. gyémánttárcsás vágás)

jellemző méretek: 1-500 μm

Si kristály vastagsága 380-500-1000 μm

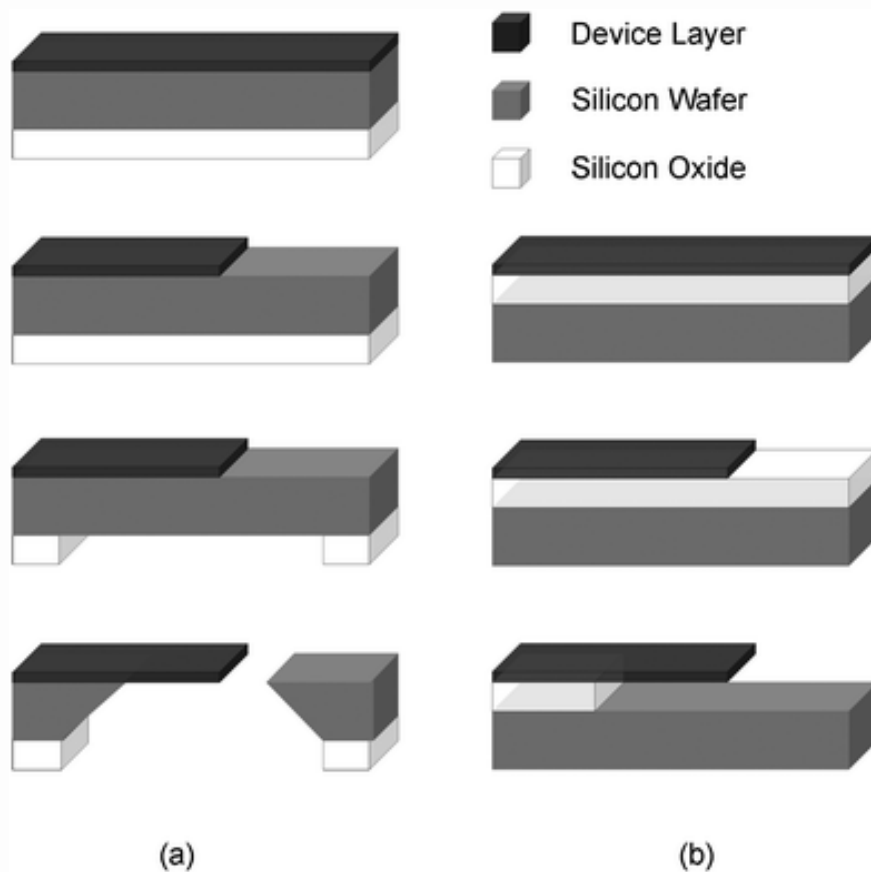
Tömbi vs. felületi mikromechanika

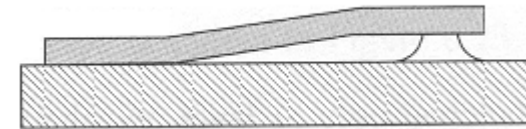
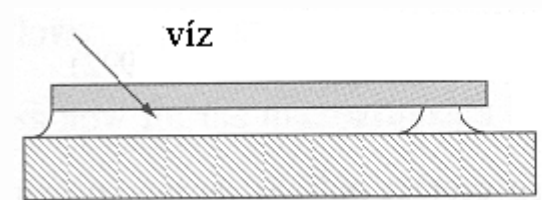
	Tömbi	Felületi
<i>Mérettartományok</i>	$2-3 \mu\text{m} < a < 100-500 \mu\text{m}$	$a < 2-3 \mu\text{m}$
<i>Termikus szigetelés</i>	+	-
<i>Mechanikai stabilitás</i>	+	-
<i>Membránok?</i>	egykristály	amorf v. polikristályos

harmadik lehetőség: Egykristályos anyagból a felületi mikromechanikára jellemző mérettartományok : PI. "Smart Cut, SOI – silicon-on-insulator"

Tömbi vs. felületi mikromechanika

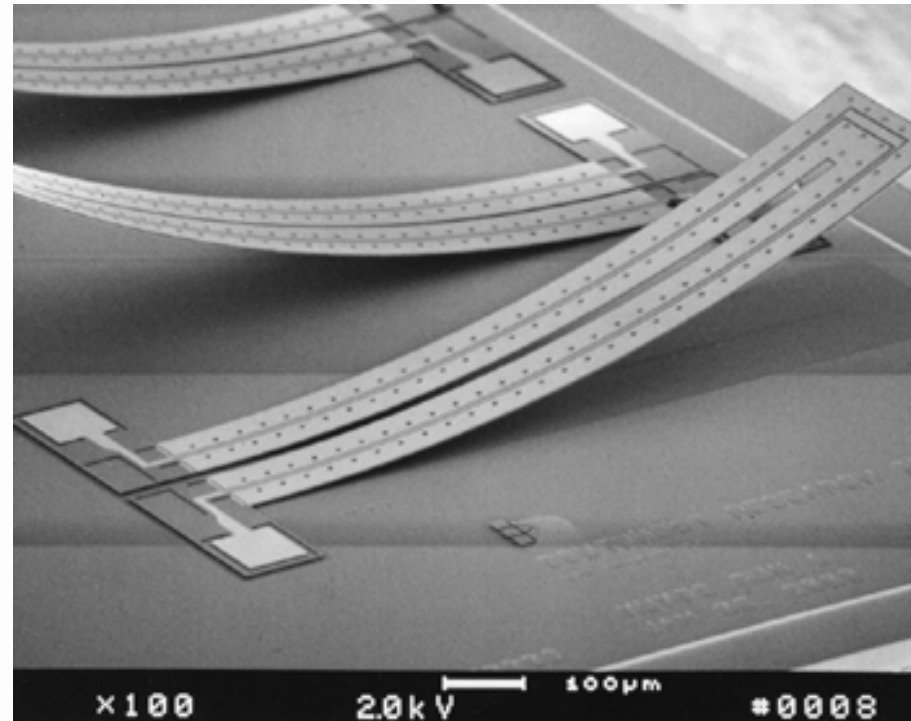
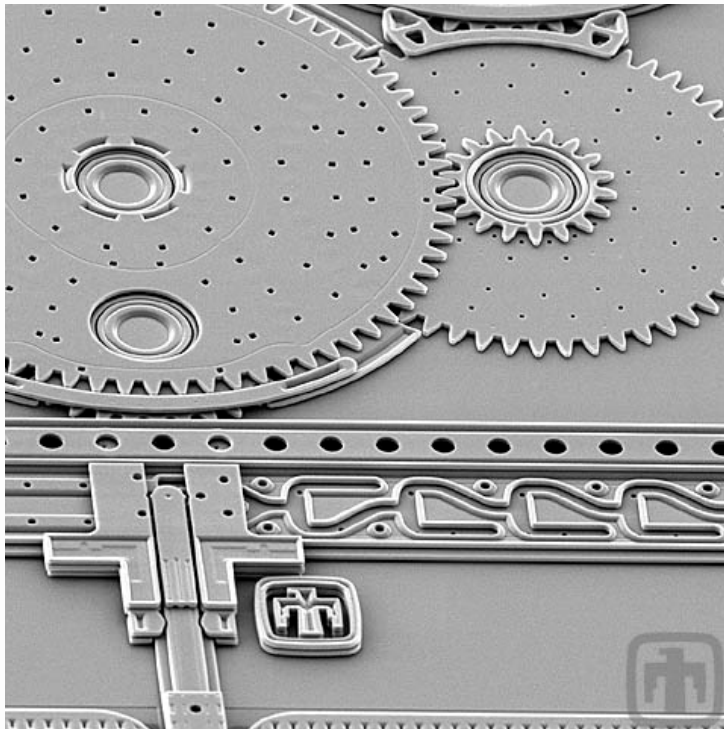

Jellegzetes hiba: letapadás

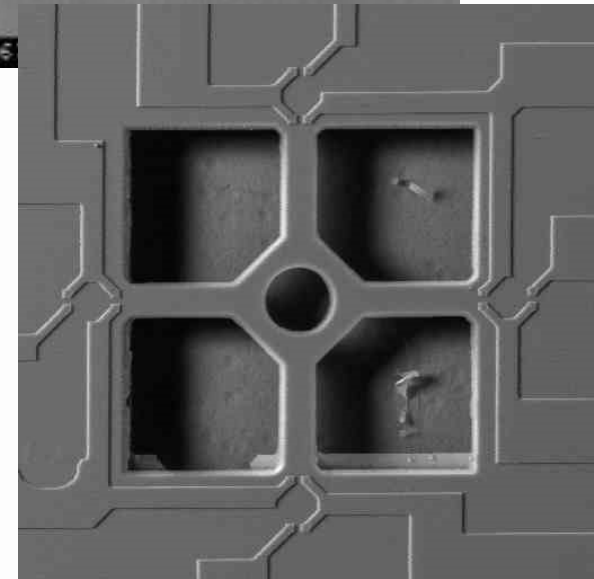
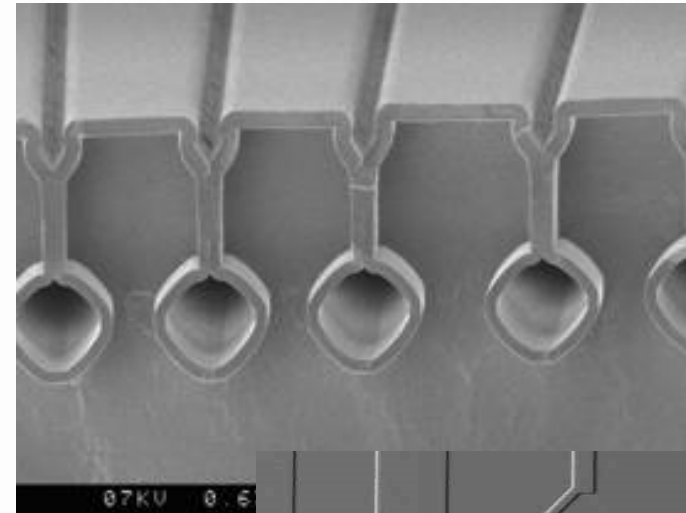
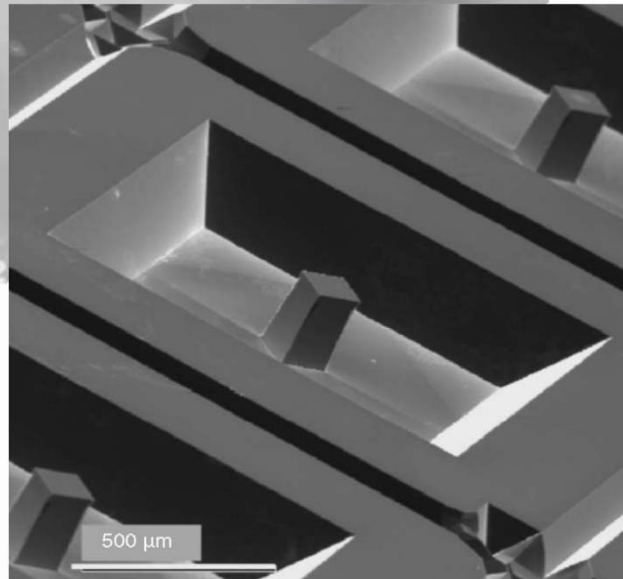
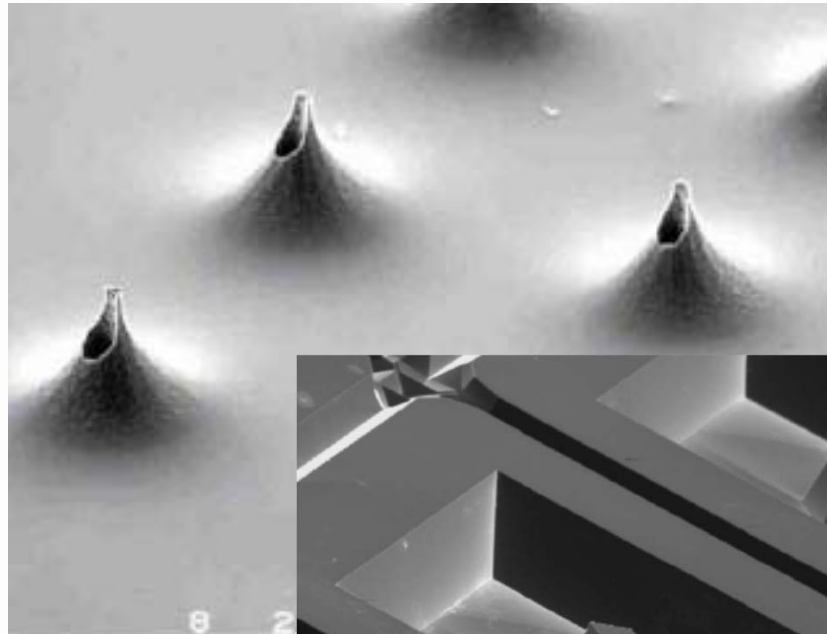
Megoldás:
 beépített ütköző
 vagy perforált alakzatok
 vagy száraz marások

Példák felületi mikromechanikára

Tömbi mikromechanika

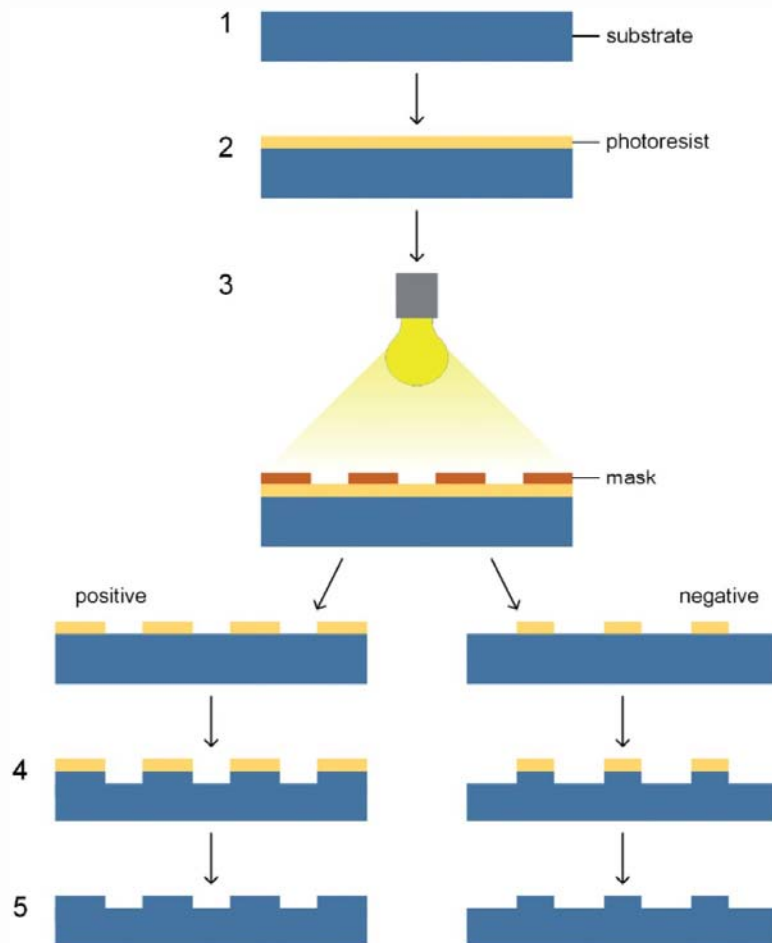

MEMS • BIOMEMS • NEMS

LITOGRÁFIA

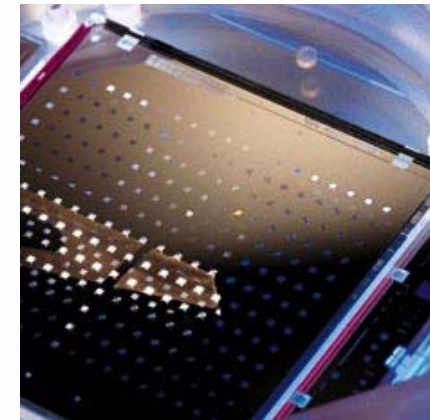

FOTOLITOGRÁFIAI MŰVELETSOR

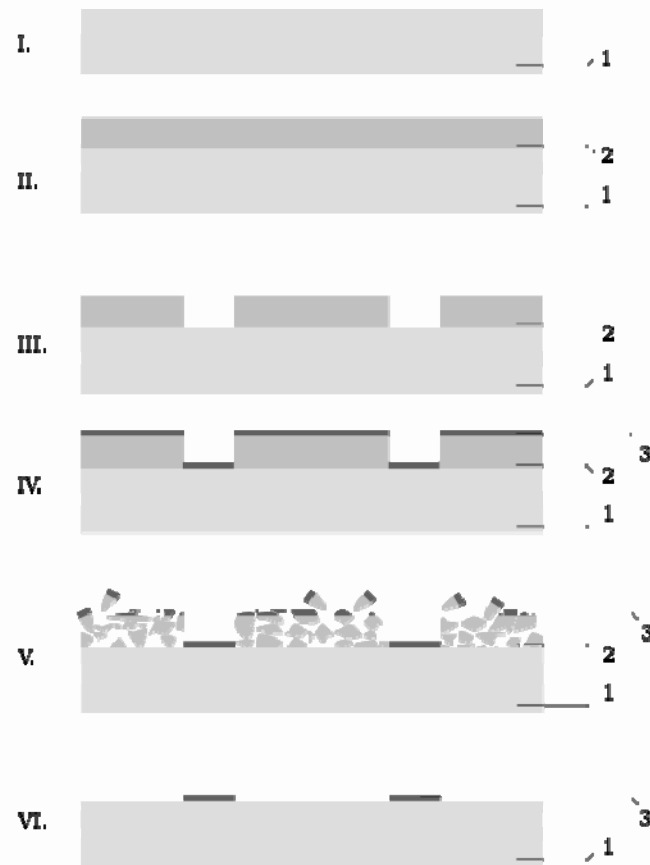
1. Megmunkálandó felület előkészítése
2. Lakkfelvitel / lakkszárítás
3. Exponálás / előhívás

Exponálást követő hőkezelés / keményítés

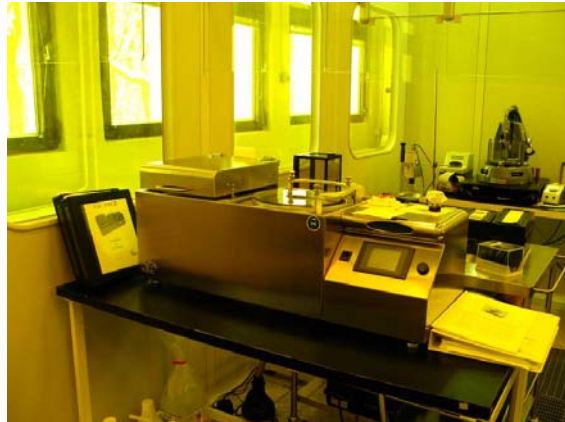
4. Megmunkálás a maszkoló fotolakk mintázat segítségével
5. Lakkeltávolítás, tisztítás

FOTOLITOGRÁFIAI MŰVELETSOR – LIFT-OFF

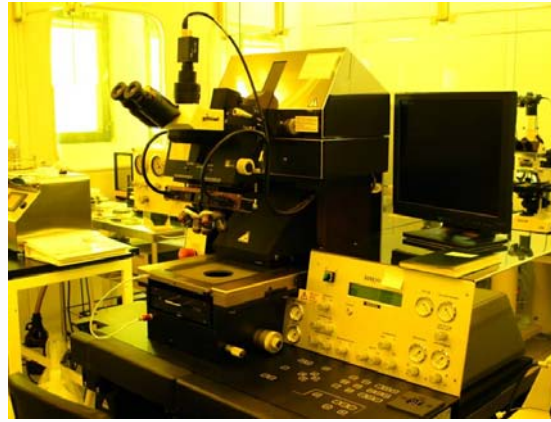

1. Megmunkálandó felület előkészítése
2. Lakkfelvitel / lakkszáritás
3. Exponálás / előhívás
Exponálást követő hőkezelés
4. Rétegleválasztás
5. Lakkeltávolítás, tisztítás

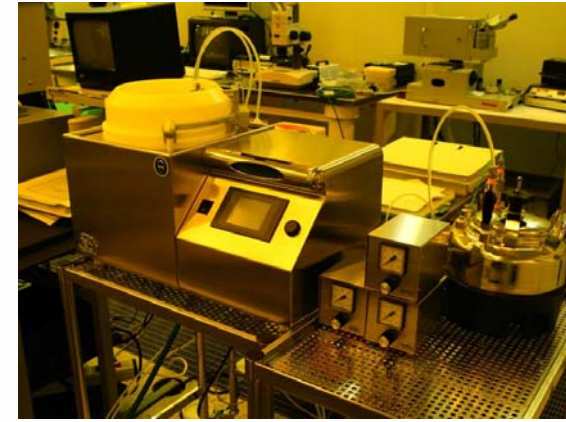
FOTOLITOGRÁFIAI MŰVELETSOR

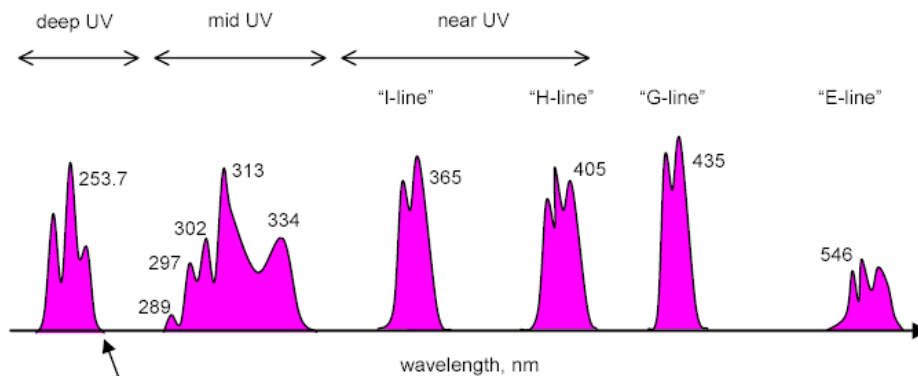
Lakkcentrifuga – hotplate

maszkillesztő / megvilágító

előhívó

Hg lámpa: 436 nm (g-line), 405 nm (h-line), 365 nm (i-line)

KrF lézer: 248 nm / ArF lézer: 193 nm

Következő generáció: extrém UV (EUV): 13.5 nm

MEMS • BIOMEMS • NEMS

RÉTEGLELVÁLASZTÁS

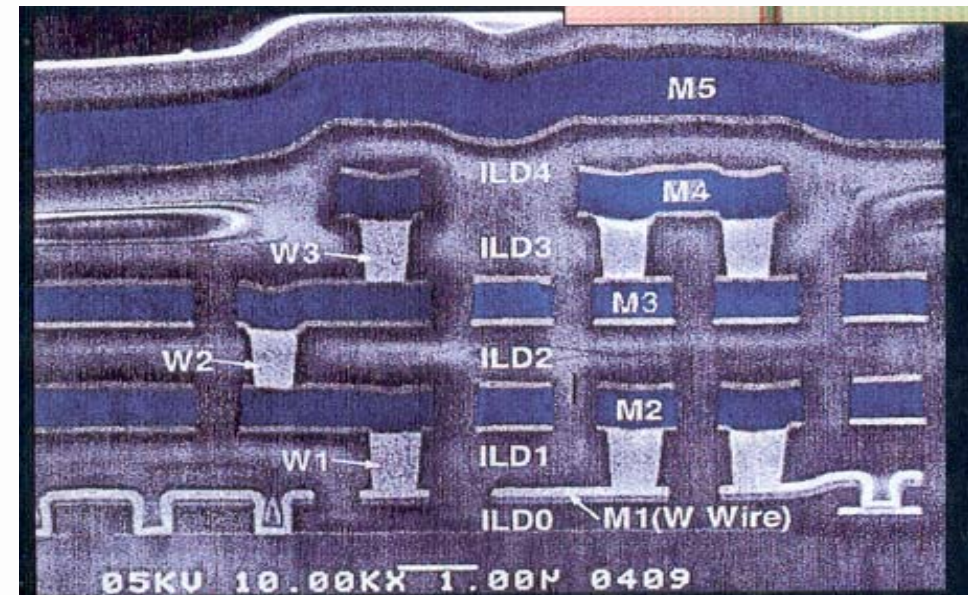

Vékonyrétegek - felhasználás

- Mikroelektronika, félvezető gyártástechnológia
- Mikro-elektromechanikai rendszerek (érzékelők, beavatkozók, MEMS)
- Hőelvezető bevonatok (BeO, AlN, gyémánt)
- Fotovoltaikus eszközök (napelemek)
  - üveg és műanyaghordozóra leválasztott amorf és mikrokristályos Si
  - vegyület-félvezetők (CuInGaSe, CdTe)
  - Si egy- és multikristályos napelemek, (HIT)
- Optikai alkalmazások (szűrők, rácsok, antireflexiós rétegek, tükrök stb.)
- Kopásálló bevonatok
  - optikai elemek védelme (pl. leválasztott gyémántréteggel)
  - szerszámok kemény bevonata (TiN, WC, B₄C, gyémánt, DLC)
  - humán protézisek bevonata
- Korrózióálló bevonatok
- Dekorációs bevonatok

Vékonyrétegek - általános követelmények

- egyenletes vastagság a teljes szubsztráton
- homogén összetétel
- homogén szerkezet (amorf, polikristályos, epitaxiális)
- homogén fizikai és kémiai tulajdonságok
- tömörség (szivacs vs. réteg, túlyuk)
- jó tapadás
- kis termomechanikai feszültség
- speciális követelmények (súrlódás, nedvesítés, biokompatibilitás, stb..)
- gazdaságosság
  - leválási sebesség
  - berendezés karbantartási igénye
- lépcsőfedés

Vékonyrétegek – technológiák

Fizikai módszerek (PVD, Physical Vapour Deposition)

szilárd forrásból:

párolgatás

porlasztás: dc, rf, magnetron

MBE (Molecular Beam Epitaxy)

olvadékból:

LPE (Liquid Phase Epitaxy)

(egykristály húzása, Czochralsky, Floating zone)

Kémiai módszerek

elektrolitból:

galvanizálás

(oldatból, szuszpenzióból:

lecsapatás, szol-gél technika)

gázfázisból:

CVD (Chemical Vapour Deposition)

VPE (Vapour Phase Epitaxy)

MOCVD (Metal Organic ....)

LPCVD (Low pressure...)

PECVD (Plasma enhanced...)

MWCVD (MicroWave...)

PACVD (Photon assisted..., néha plasma assisted)

ALCVD (Atomic Layer.. ALD(ep..), ALEpitaxy)

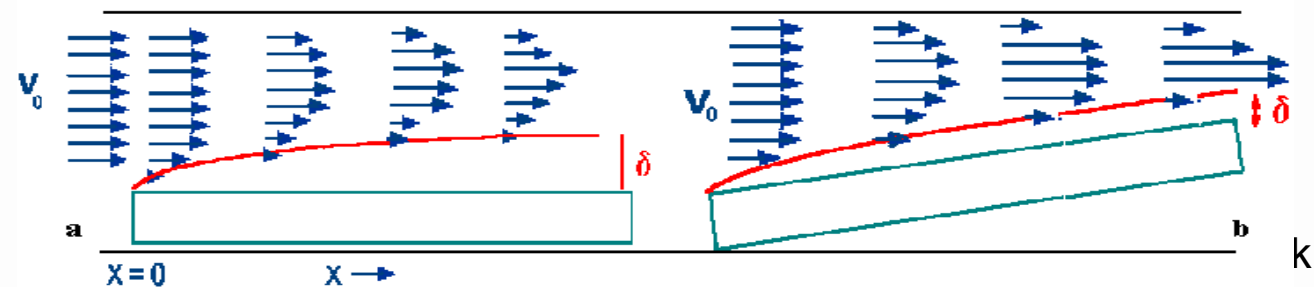

Atmoszférikus CVD - APCVD

- Alacsony szabadúthossz
- Sebességmeghatározó: transzport (reagens vagy termék)
- Termikus aktiváció

$$\delta(x) = (\mu x / \rho v_0)^{1/2}$$

μ kinematikai viszkozitás
 ρ a sűrűség

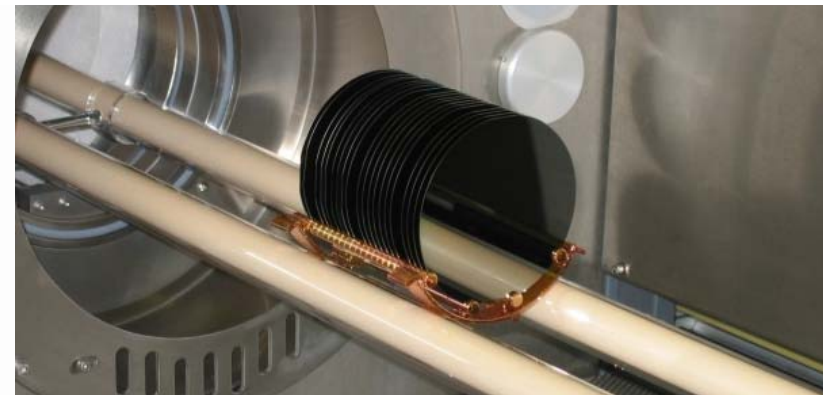
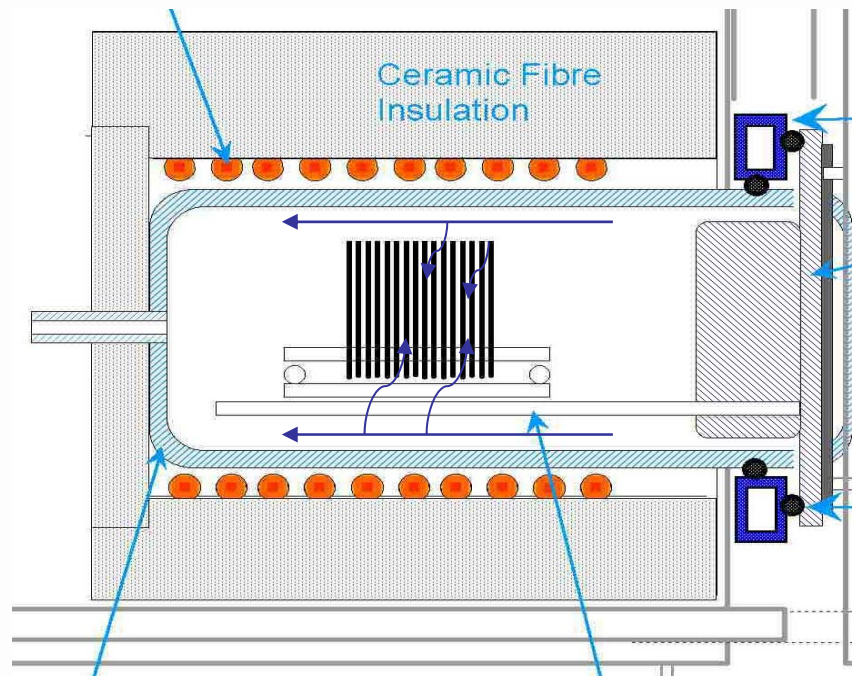

egyenletesség $\pm 10\%$, főleg egyszeeletes reaktorok

- SiO_2 : szilán és oxigén / 450oC

Alacsony nyomású CVD - LPCVD

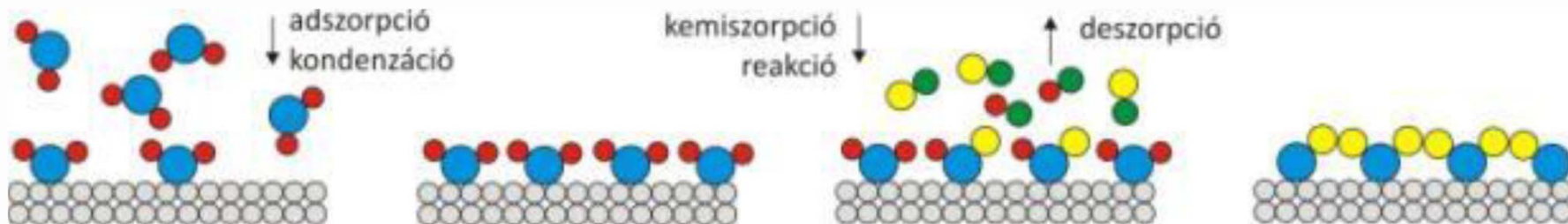
- Nagy szabadúthossz
- Sebességmeghatározó: kémiai reakció
- Termikus / plazma aktiváció

egyenletesség $\pm 2-6\%$, batch és egyszeletes reaktorok

ALD – atomi réteg leválasztás

- Sebességmeghatározó: kemisorpció
- Termikus / plazma aktiváció

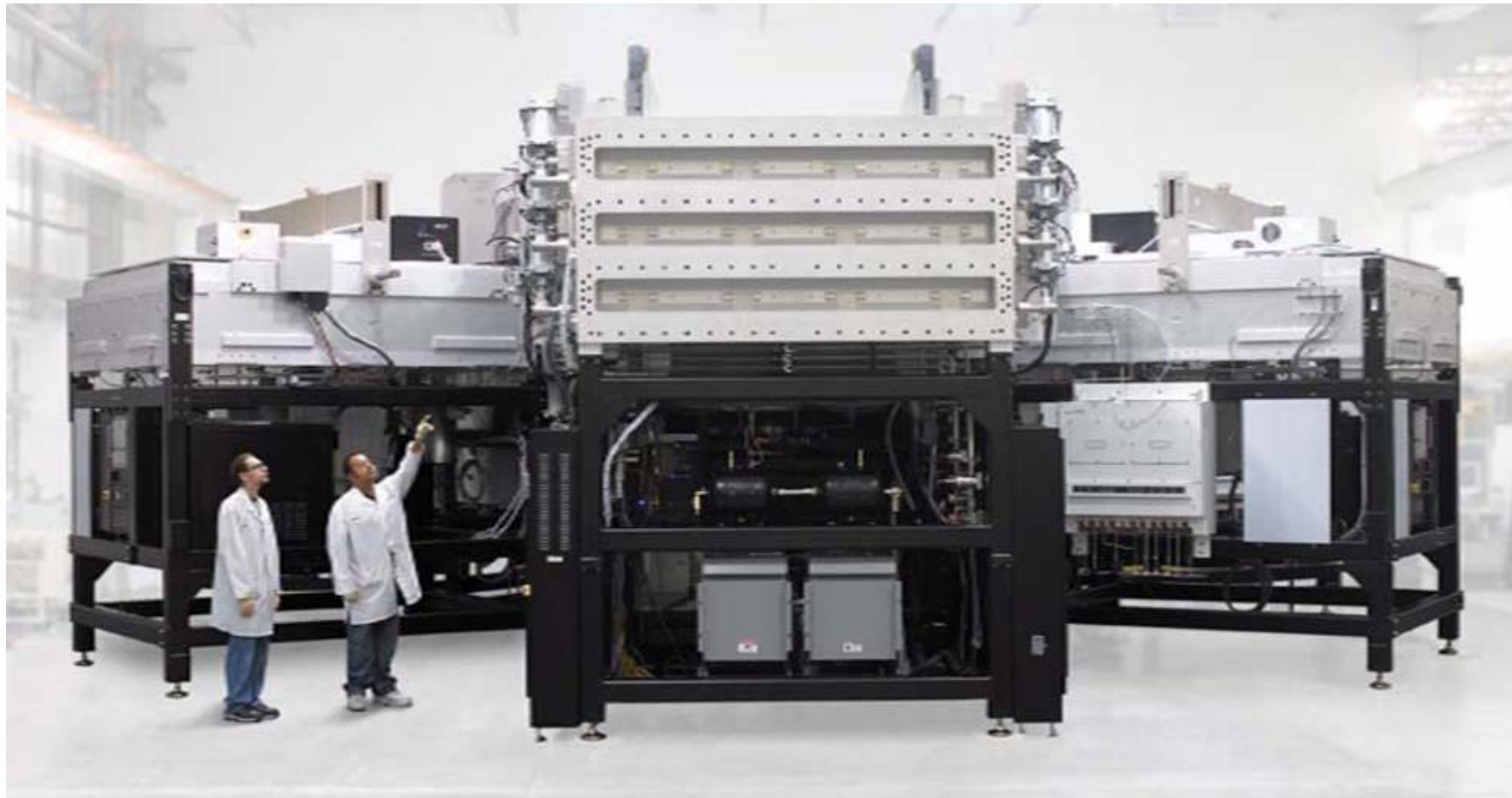
- atomi pontosság
- nagy homogenitás
- kiváló lépcsőfedés
- batch és egyszeteles reaktorok

Jellemző anyagok: Al_2O_3 , ZnO , HfO , ...

Vékonyrétegek – technológiák

MEMS • BIOMEMS • NEMS

MARÁSOK

MEMS • BIOMEMS • NEMS

Kémiai marások

Marás: szilárd anyag eltávolítása a szubsztrátból kémiai reakció által

Reagens: folyadék vagy gáz (vagy gőz, plazma)

Nedves marás:

- kémiai reakció a folyadék/szilárd interfészen, a mi a szilárd anyag kioldásával jár

Száraz marás:

- gáz vagy gőzfázisú reagens **magas hőmérsékleten**
- gőzfázisú reagens **alacsony hőmérsékleten és nyomáson, RF indukált plazma** kisüléssel generált extrém nagy reaktivitású aktív részecskékkel (szabad gyökök vagy gerjesztett neutrális részecskék) – izotróp marás
- fizikai és irányított (anizotróp) marás a szubsztrát atomjainak és molekuláinak kevésbé **szelektív porlasztása**

Kémiai marások – technológiai alkalmazások

Kémiai marások – alkalmazása félvezetőiparban

Félvezető szeletek kialakítása

- Mechanikai sérülések eltüntetése kémiai polírozással
- Magas minőségű felület kialakítása kémiai-mechanikai polírozással

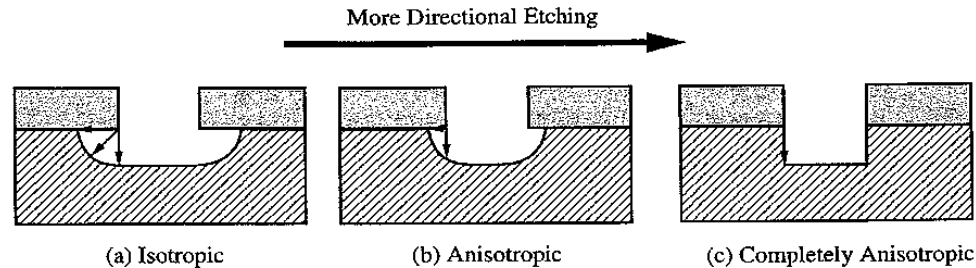
Szeletprocesszálás

- Fotoreziszt hívás
- Oxidok és nitridek szelektív vagy teljes eltávolítása
- Fémek mintázása
- Szerves rétegek szelektív vagy teljes eltávolítása
- Kontúr marás: tervezett alámarási profil
- Si anizotróp marása MEMS szerkezetekben
- Polikristályos Si marása MOS szerkezetekben (poly-gate)

Analitikai alkalmazás: pl. hibák felderítése (tűlyuk, kristályhiba)

Félvezető eszköz tokozás: pl. fémfelületek frissítése, stb...

Marások szerepe a mikrotechnológiában

Cél:

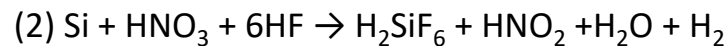
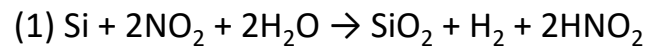
3D struktúra kialakítása

Figure 10-3 Etch profiles for different degrees of anisotropic, or directional, etching: (a) purely isotropic etching; (b) anisotropic etching; (c) completely anisotropic etching.

Nedves marás

- Folyékony marószer
- Kémiai folyamat

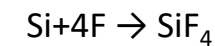
Si nedves kémiai marása: $\text{HNO}_3 + \text{HF}$ elegyében

Száraz marás

- Gáz fázisú marószerből plazma
- Kémiai és fizikai folyamat

Si száraz marása: halogén alapú plazmákban

Nedves kémiai marások

A marási eljárásokkal szemben támasztott követelmények:

- egyenletes marási sebesség a teljes hordozó felületén
- nagy szelektivitás a maszkoló rétegre (általában fotolakk, de más is lehet)
- nagy szelektivitás a hordozó rétegre ($v_{\text{réteg}}/v_{\text{hordozó}} > 10..100$)
- a marandó vékonyrétegek tipikus méretének megfelelő marási sebesség ($\approx 0,1-1 \mu\text{m}/\text{perc}$)
- lehetőleg kémiai reakció kontrollált legyen (nem transzportfolyamat által)

Nedves marások technológiái

Immerziós marás

- Nagy szeletszám / gazdaságosság
- Sebességkontrol: hőmérséklet / keverés (buborékok: keverés / ultrahangos kád)

Spray marás

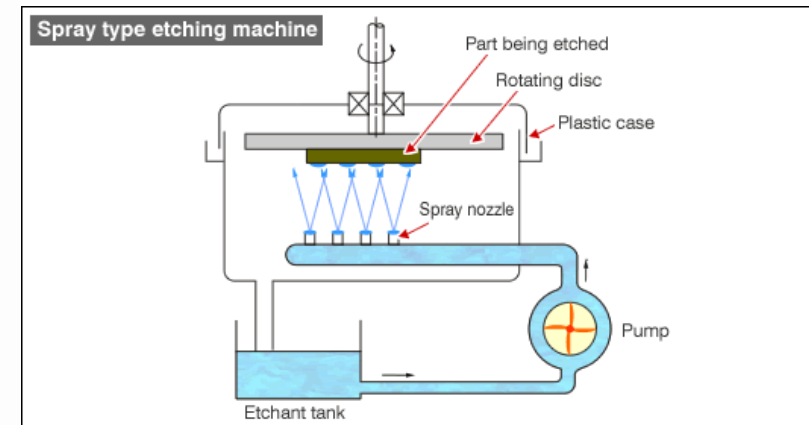
- Hatékony sebességkontrol (paraméterek: porlasztási cseppméret és nyomás)
- Megnövelt marási sebesség a folyamatosan friss marószer miatt
- Kevés szelet

Kemo-mechanikai marás

- Szeletpolírozás (Si szelet vagy polimerek)

Elektrokémiai marás

- Szelektivitás és sebességkontrol (paraméterek: potenciál vagy áram)

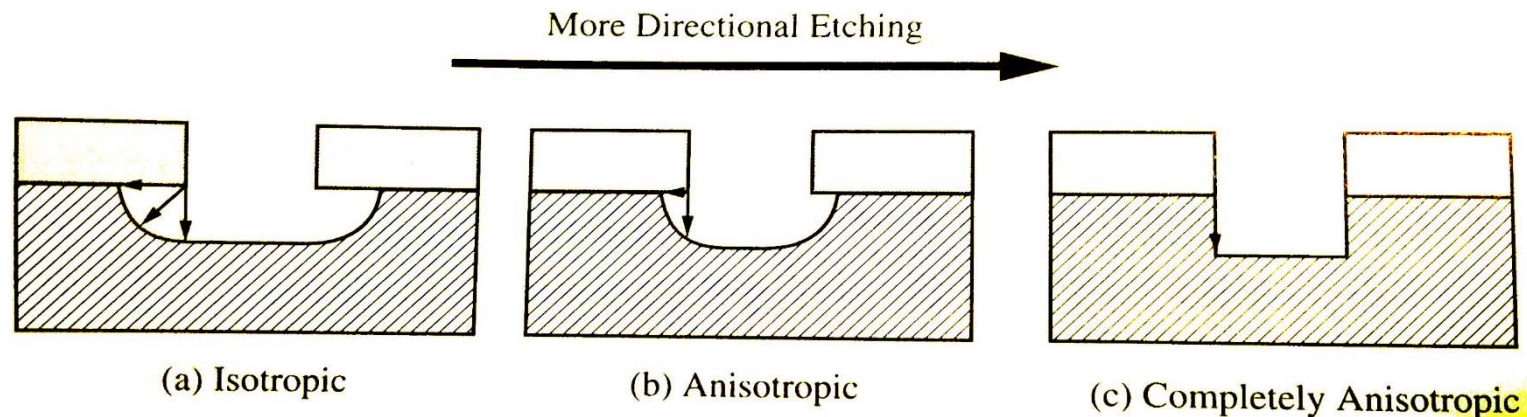
Nedves marások sebesének irányfüggése

Izotróp marás: a reakciósebesség irányfüggetlen

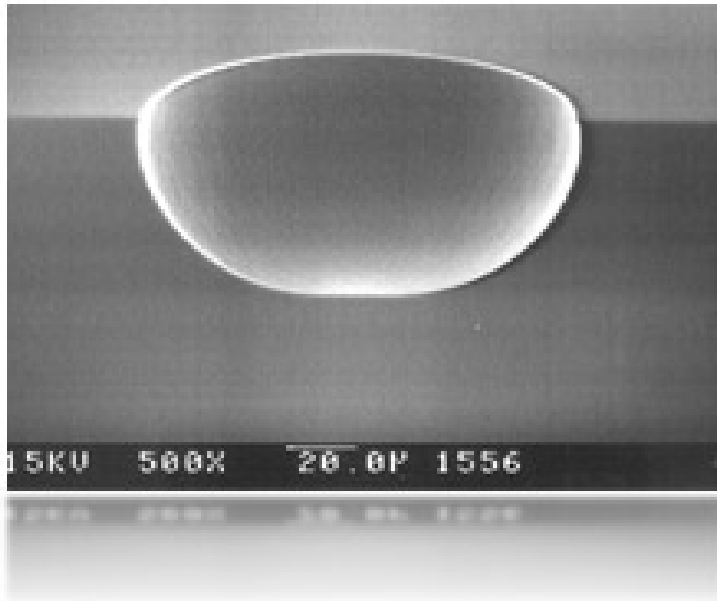
- Amorf és polikristályos anyagok marása jellemzően izotróp
- Jellemzően diffúziólimitált folyamatok

Anizotróp marás: a reakciósebesség irányfüggő

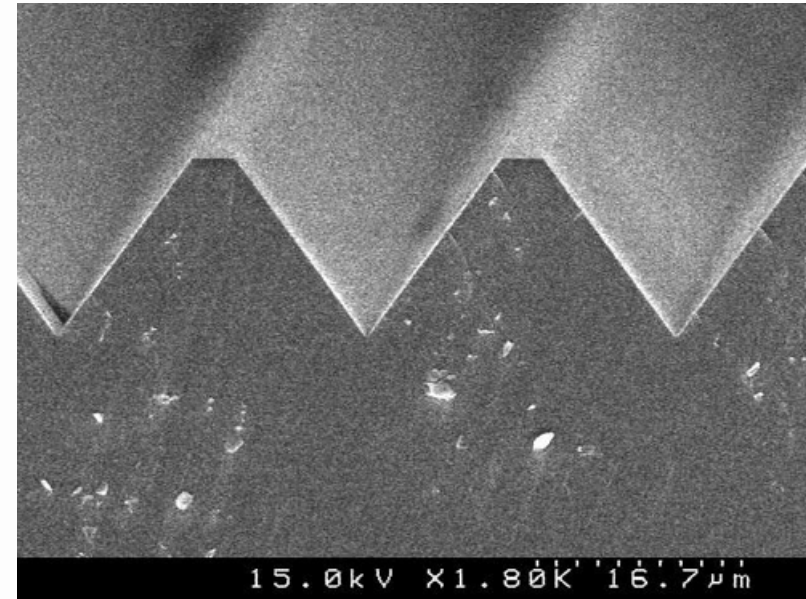
- Kristályos anyagok marása lehet izotróp és anizotróp a marószer összetételétől és a reakciókinetikától függően
- Jellemzően reakciólimitált folyamatok

Szilícium marása

Izotróp: a tér minden irányában egyenletes a marási sebesség (pl. poli-maró - HF-HNO₃-CH₃COOH)

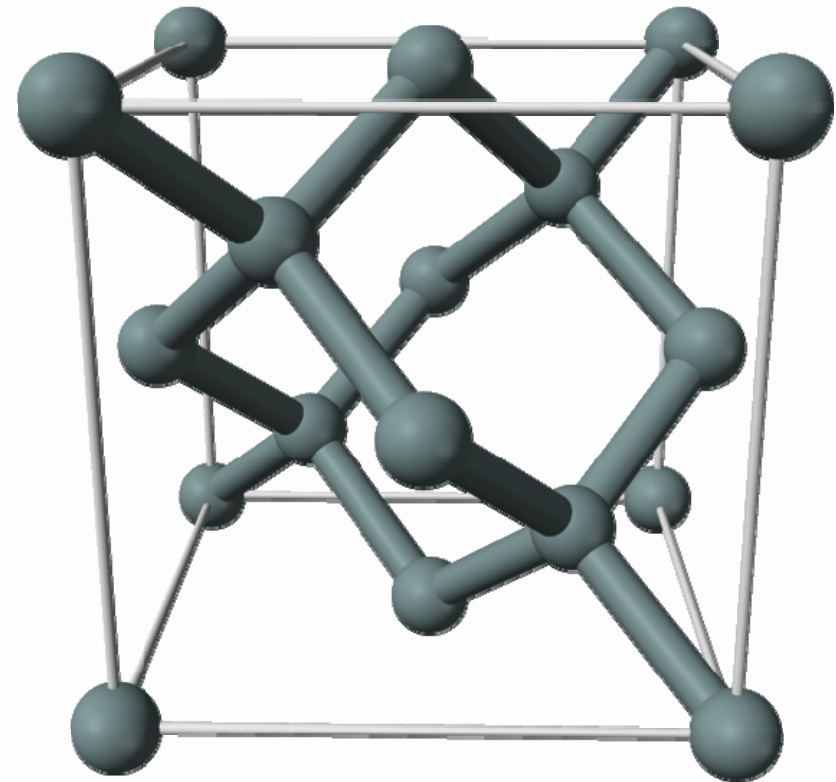
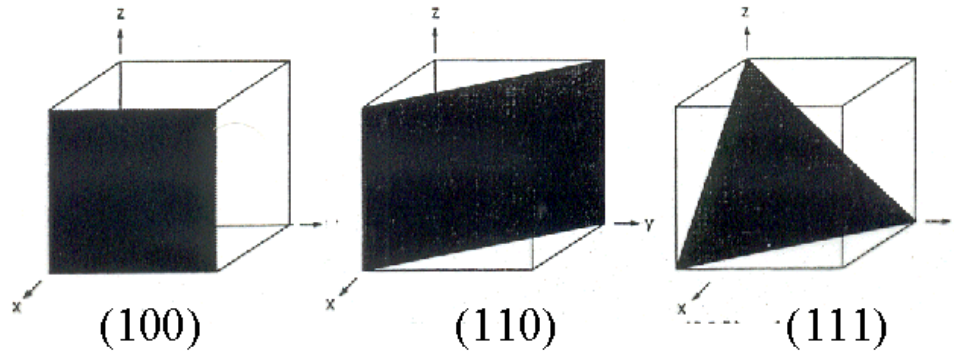

Anizotróp: a különböző kristálytani irányokban más és más a marási sebesség (pl. lúgos maró – KOH)

Marási sebesség irányfüggése

Szilícium rácsszerkezete: gyémántrács

Legegyszerűbb kristálytani síkok:

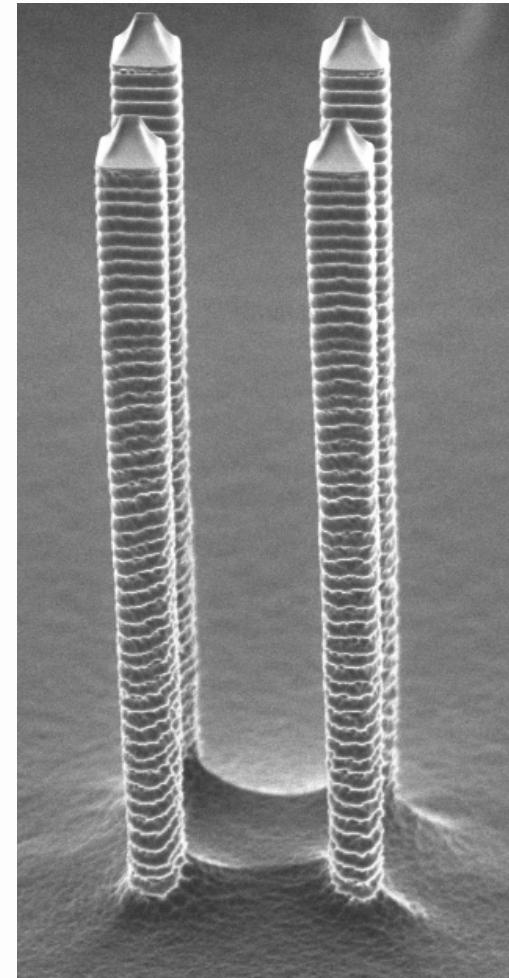
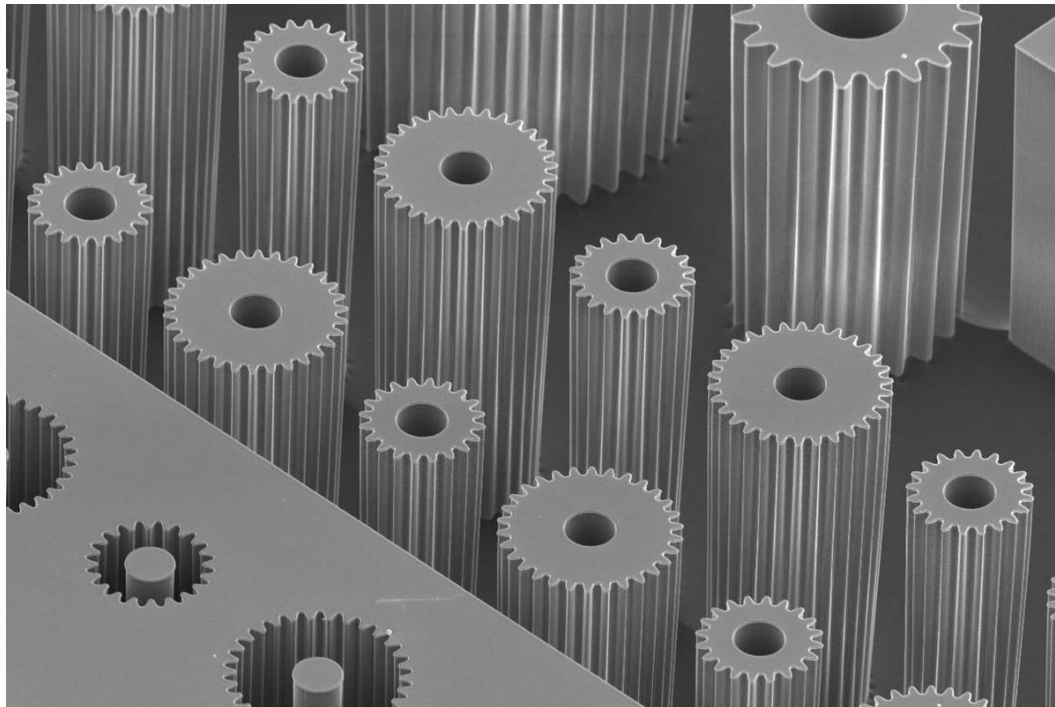

Si-Si kötési energia: $E_{\sigma(\text{SiSi})\langle 111 \rangle} \gg E_{\sigma(\text{SiSi})\langle 100 \rangle} > E_{\sigma(\text{SiSi})\langle 110 \rangle}$

Marási sebesség: $v_{\langle 111 \rangle} \ll v_{\langle 100 \rangle} < v_{\langle 331 \rangle}$

Szárazmarások

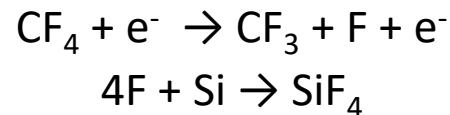

Kémiai marás

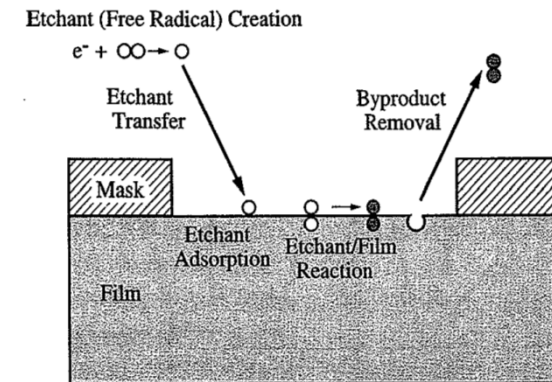
Szabad gyökök (semleges, nemkötő elektronnal rendelkezik) – igen reaktív

A reakciótermékeknek **el kell távoznia** a felületről, hogy a marás folytatódhasson - volatile

Adalék gázok segíthetik a több reaktív szabad gyök képződést, ezzel növelhetjük a marási sebességet!

pl. O₂ gáz a disszociált CF₃, CF₂-vel reagál, ezzel megakadályozza a rekombinálódást CF₄-gyé, ezzel növeli a szabad F jelenlétét DE: túl sok O₂ túlságosan felhígítja a maró gázt!

Figure 10-10 Processes involved in chemical etching during plasma etch process.

Izotróp a marás, mert

1. Izotróp a sebesség szögeloszlása
2. Kis felületi tapadási együttható (rengeteget „barangol”, míg reagál)

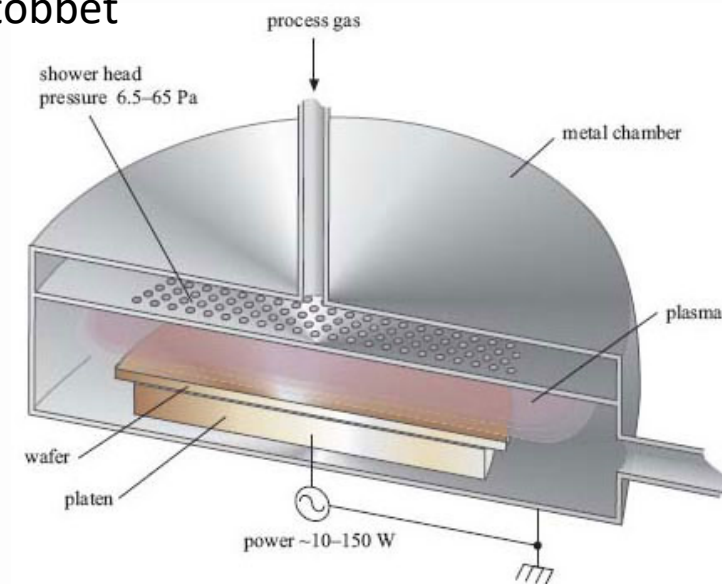
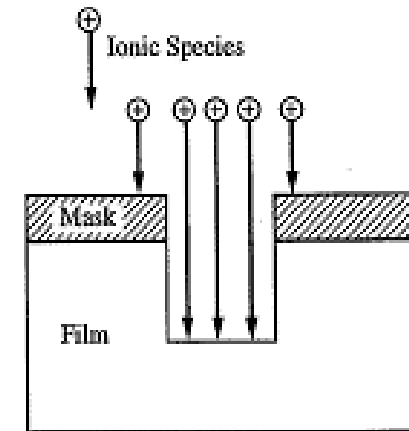
Nagy szelektivitás érhető el

Fizikai marás

- V_p miatt a pozitív ionok gyorsulnak az elektródák felé (az egyiken ül a szelet is)
- Anizotróp:
  - Az elektromos tér irányítottsága miatt a beérkező ionok irányítottan marnak
  - A tapadási együttható nagy – ha beüt mar, többet nem üt be
- Szelektivitás rossz

Technológiák:

- Porlasztás vagy ionmarás
- Ionsugaras marás (FIB)
- Mágnesesen lokalizált ionmarás

Ion-segített marás

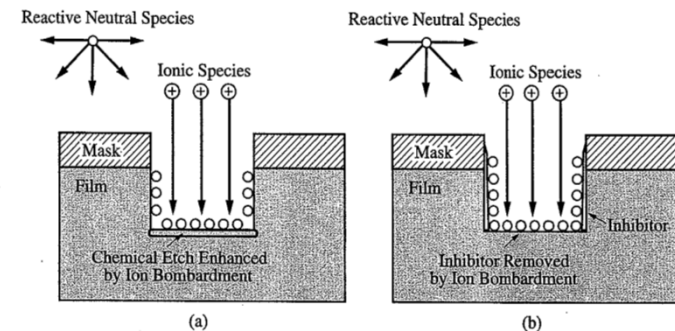
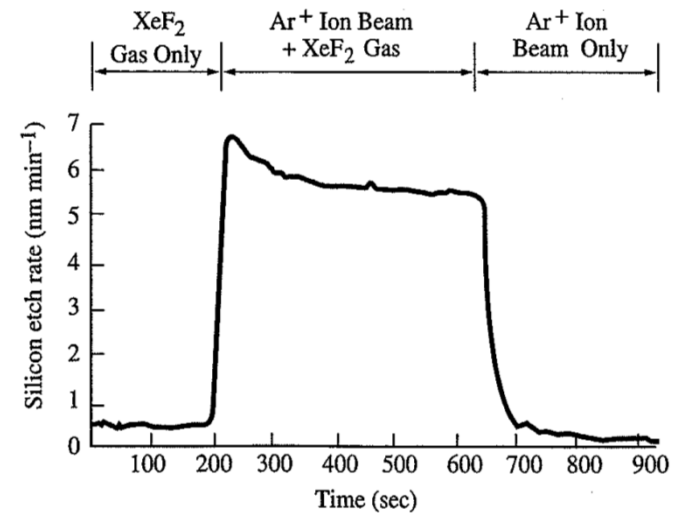
Kémiai-fizikai száraz marás (a két folyamat kombinációja)
 Ionok + semleges szabad gyökök nem függetlenül marnak:

- Növelheti a **szelektivitást** és az **orientációfüggő reakciósebességet**
- Marási sebesség nem az összeg (sokkal nagyobb)
- Profil nem a lineáris kombináció, hanem a fizikai marásra jellemző, (a vertikális marási sebesség nő)

Az ionbombázás a kémiai marás valamelyik komponensét segíti (felületi adszorpció, marási reakció, reakciótermék képződés/eltávolítás), de anizotrópan

Technikák:

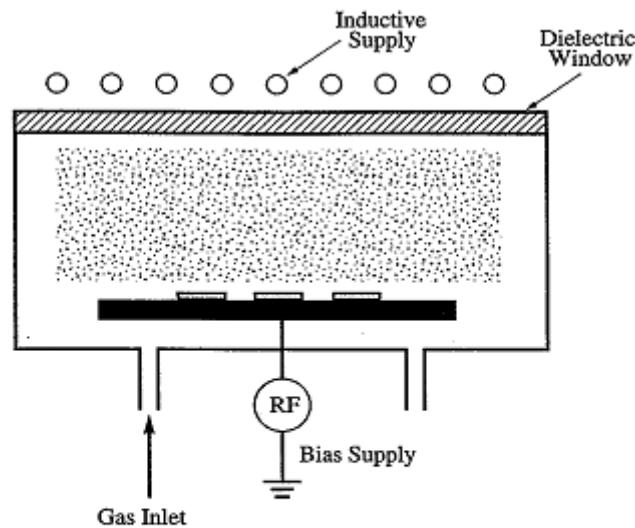
- Reaktív ionmarás, porlasztás
- Reaktív ionsugaras marás
- Kémiaileg segített ionsugaras marás

Figure 10-13 Illustration of ion-enhanced etching. In (a) the chemical etch reaction is enhanced by ion bombardment. In (b) an inhibitor is formed which is removed by ion bombardment, allowing chemical etching to proceed. In both cases, anisotropic etching results.

Plazma maró berendezések

HDPE - High Density Plasma Etching

Figure 10-16 Schematic diagram of High-Density Plasma (HDP) etch system. This configuration is powered by an Inductively Coupled Plasma (ICP) source which produces and controls the high-density plasma. The RF wafer bias independently controls the ion energy.

- **Plazma sűrűség és Ion energia** egymástól függetlenül
- ECR (electron-cyclotron-resonance) vagy ICP (inductively coupled plasma) forrás 10^{11} - 10^{12} ion/cm³ sűrűségű plazmát, nagy sheath bias nélkül - így lehet kisebb nyomásokat használni 1-10 mTorr – még jobban irányított a marás (kevesebb ütközés a sheath-ben)
- RF forrás előfeszíti a szeletet, ez határozza meg a becsapódó ion energiáját, amit tarthatunk alacsonyan a nagy ionsűrűség mellett is – kisebb szubsztrát károsodás
- nagy marási sebesség: néhány $\mu\text{m}/\text{min}$

A hatás olyan, mint az ion segített marásnál!

DRIE Intro

DRIE – Deep Reactive Ion Etching

Marási mélység : árok szélessége > 10:1 (MEMS, DRAM kapacitások)

Két teljesítmény forrás:

- ICP a nagy reaktív gyök + ion sűrűség képzéshez
- CCP DC self-bias az ion energia meghatározásához

Si DRIE

Gáz összetétel: halogén alapú plazmákkal gyors a marás

- F-alapú, (pl. SF_6) gyors izotróp marás
- Cl-, Br-alapú (pl. Cl_2 , HBr) ion segített marással anizotróp, de lassabb és mérgező

Mixed mode DRIE / Cryo

$SF_6 + O_2$ @ cryo °C

Pulsed mode DRIE / Bosch

$SF_6 + C_4F_8$ @ RT

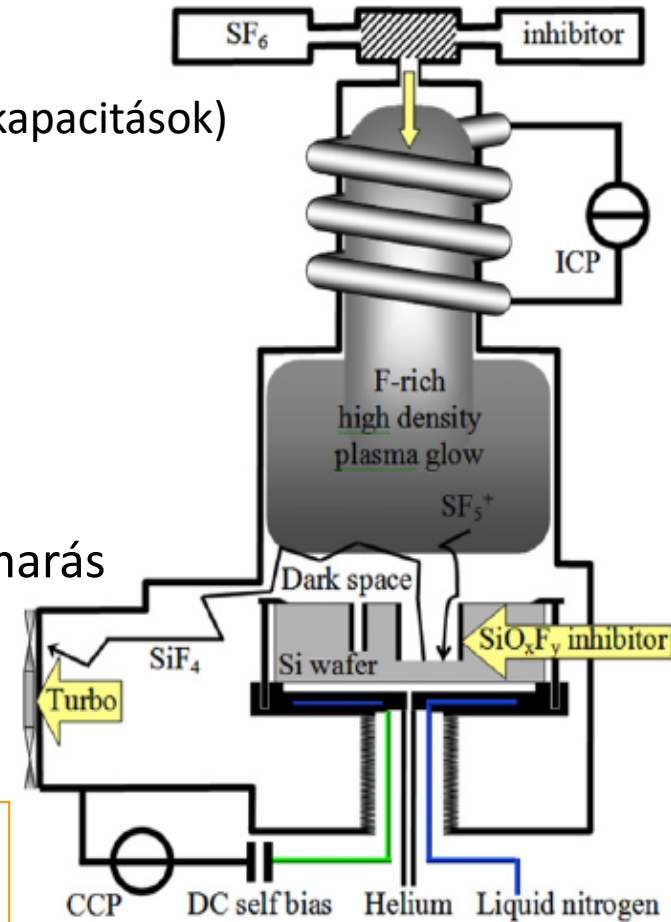
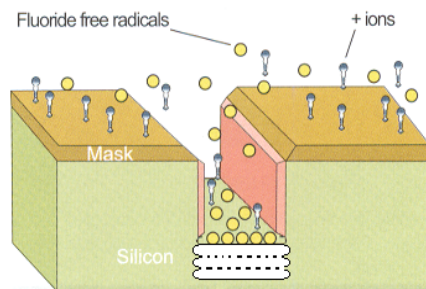
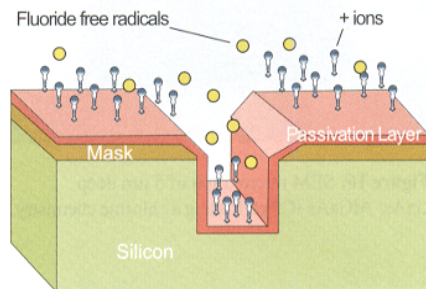
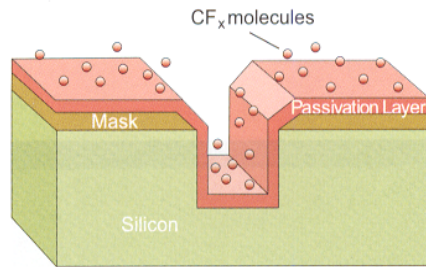
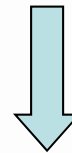

Figure 1. A dual source DRIE system.

DRIE – Bosch Process

- Passziválás
 $C_4F_8 \rightarrow n CF_2$ (PTFE)

- Marás
 $SF_6 \rightarrow F + \text{ionok}$
 ionbombázás + polimer marás (függőleges falak kivételével)

- SF_6 izotróp - enyhén anizotróp Si marás

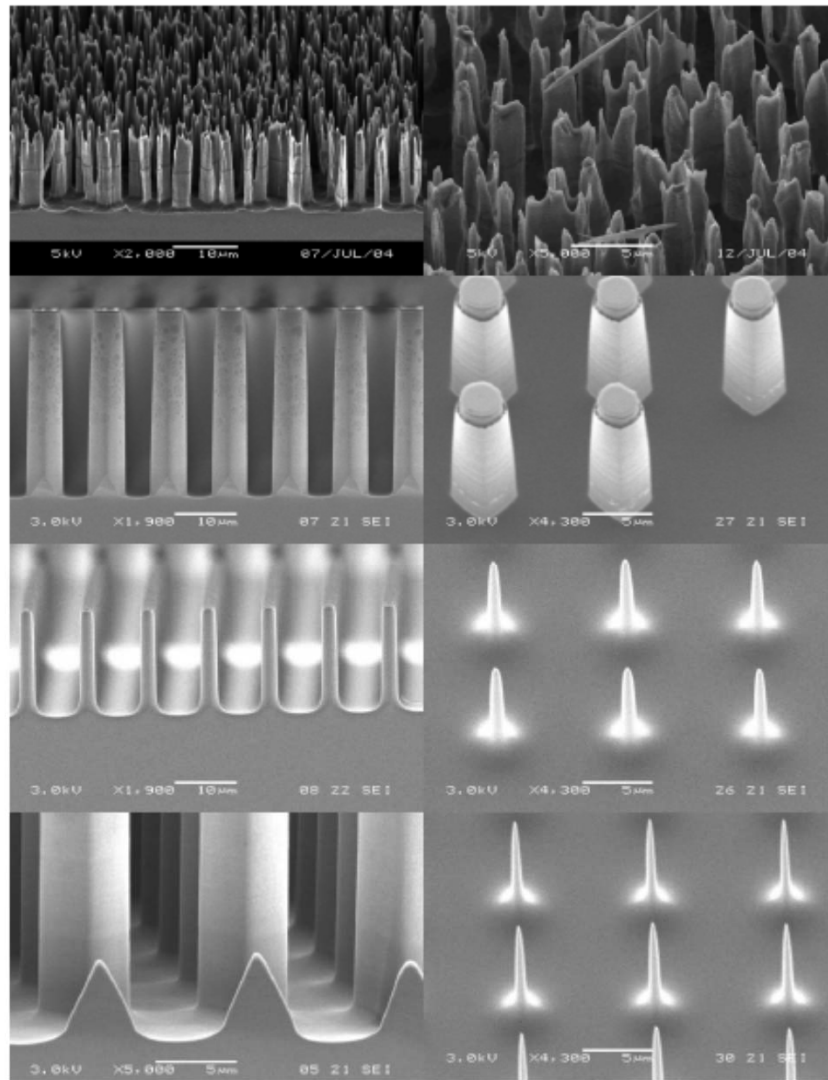

Figure 19. (Top) Black silicon and (rest) optimized result for cryogenic temperature mixed-mode DRIE (see figure 27).

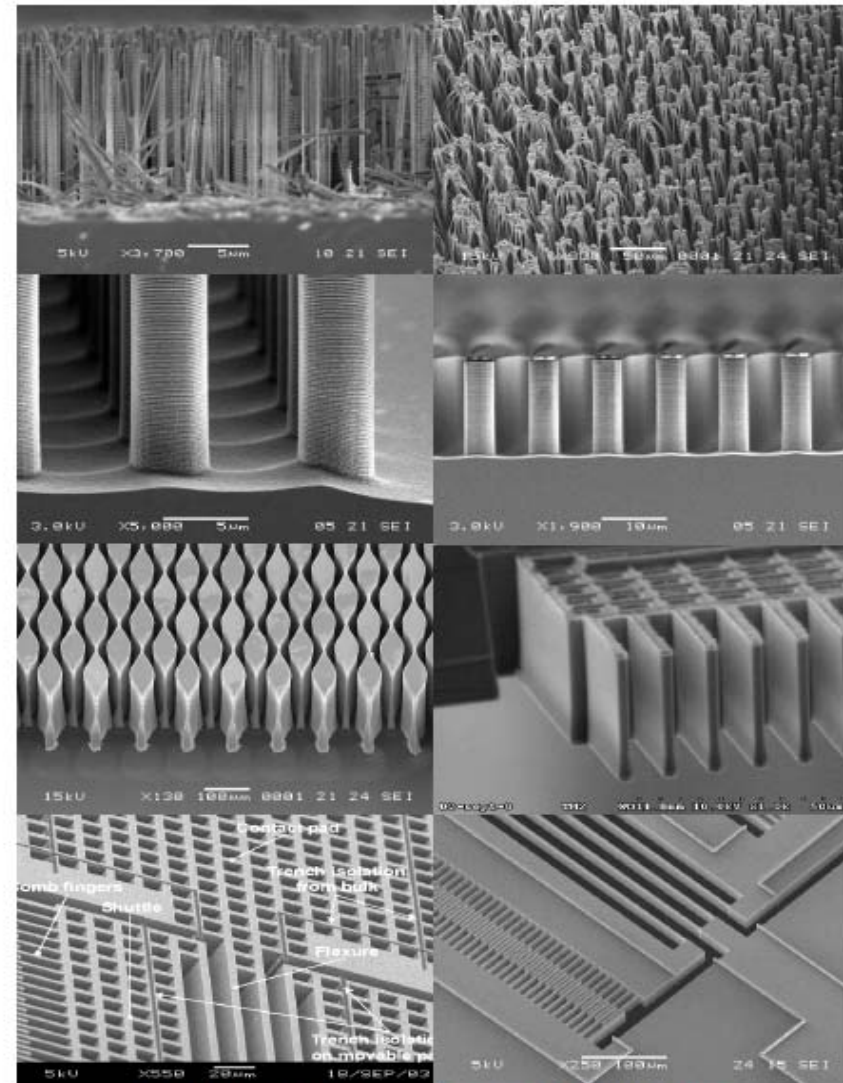

Figure 27. Typical result for room temperature pulsed-mode DRIE (see figure 19).

MEMS • BIOMEMS • NEMS

SZELETKÖTÉS

MEMS • BIOMEMS • NEMS

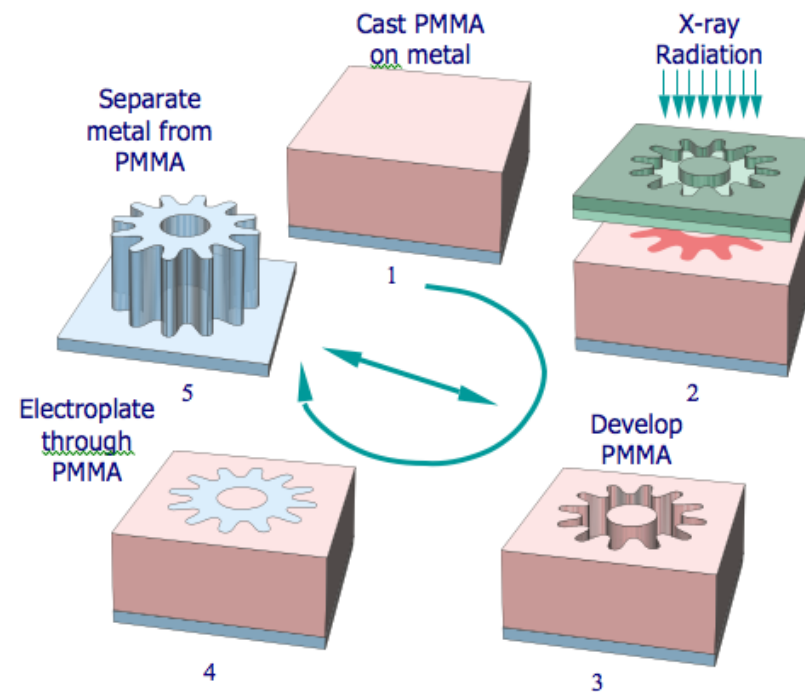
LIGA

LIGA (KIT)

Lithographie, Galvanoformung, Abformung (Litográfia, Electroplating, Öntés)

- Nagy oldalarányú mikroszerkezetek kialakítása (100:1)
- Merőleges oldalfalak, 10nm felületi érdességgel (optikai elemek)
- Magasság: 10mikrontól néhány mm-ig
- X-ray LIGA (PMMA) / UV LIGA (SU-8)

MEMS • BIOMEMS • NEMS

SMART WORLD

A MEMS ESZKÖZÖK TÖRTÉNETE

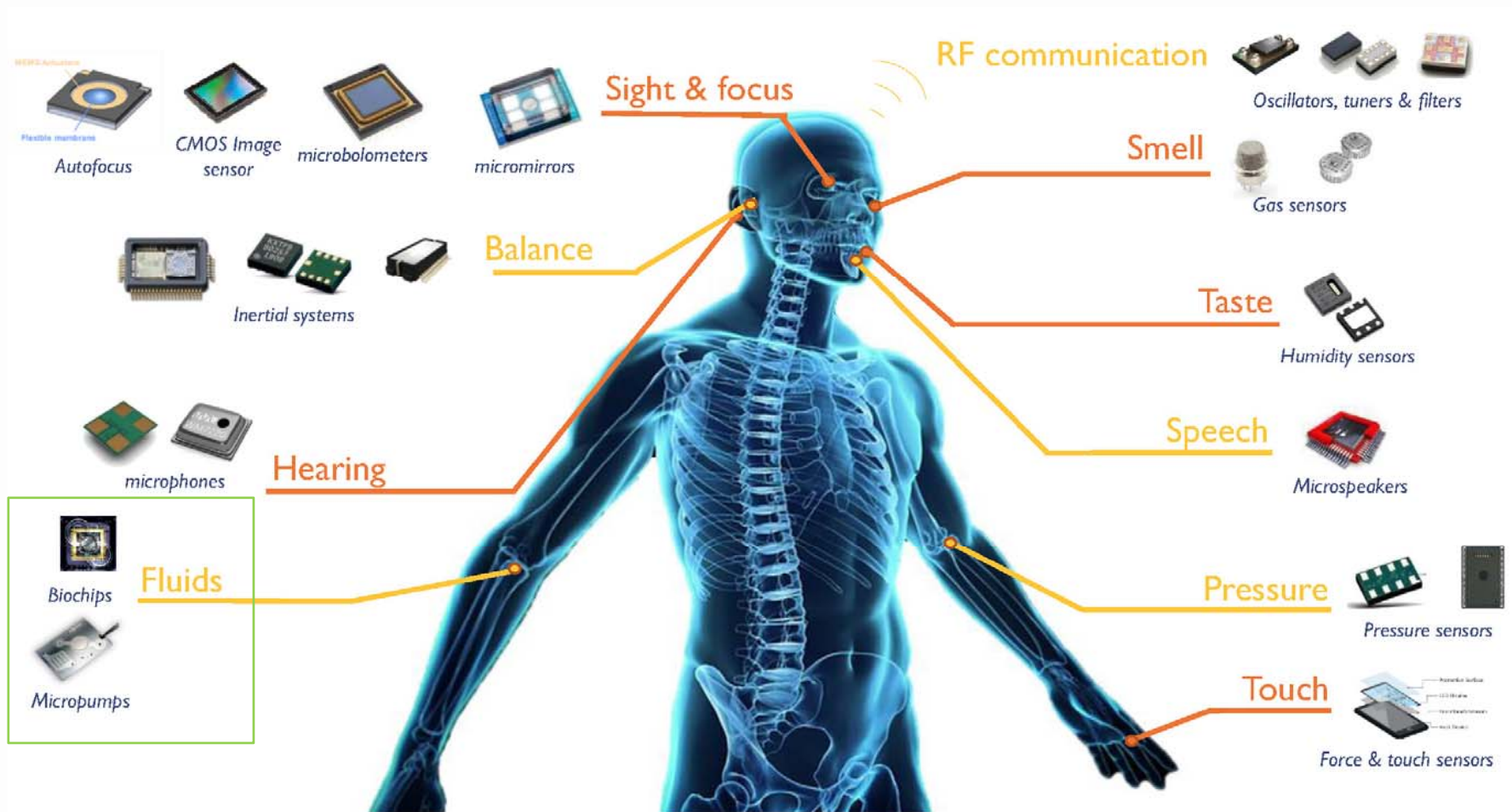
az autóipartól a kommunikációs elektronikáig

Steve Jobs
APPLE

HOGYAN UTÁNOZZUK az EMBERI ÉRZÉKELÉST?

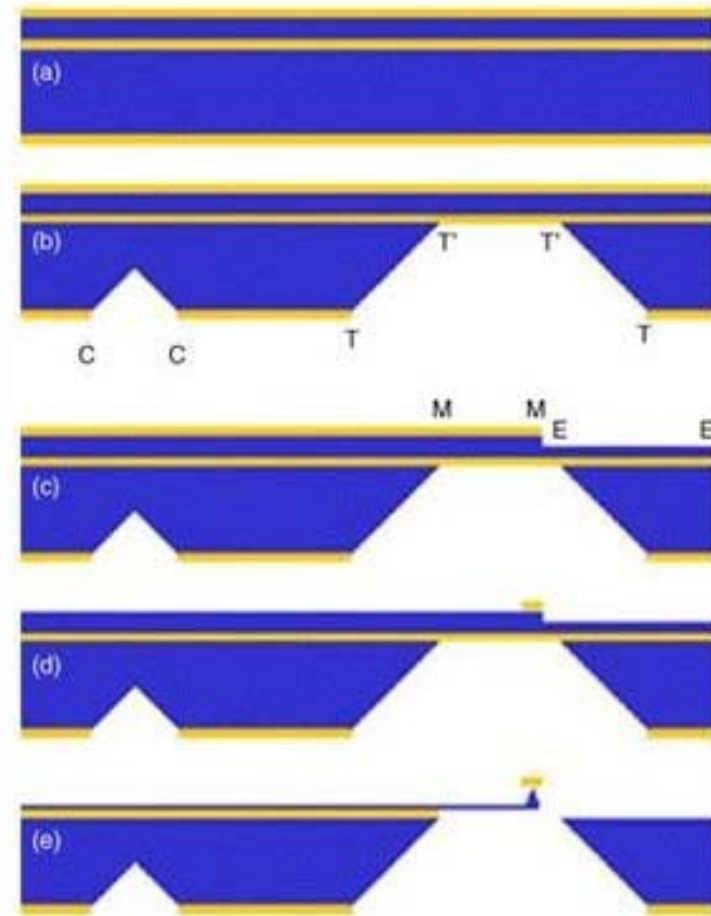
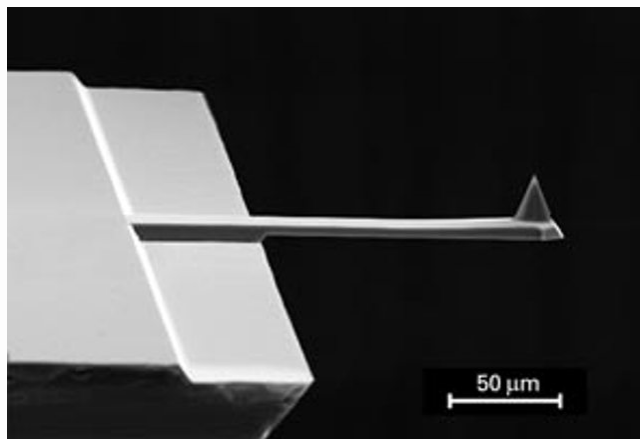
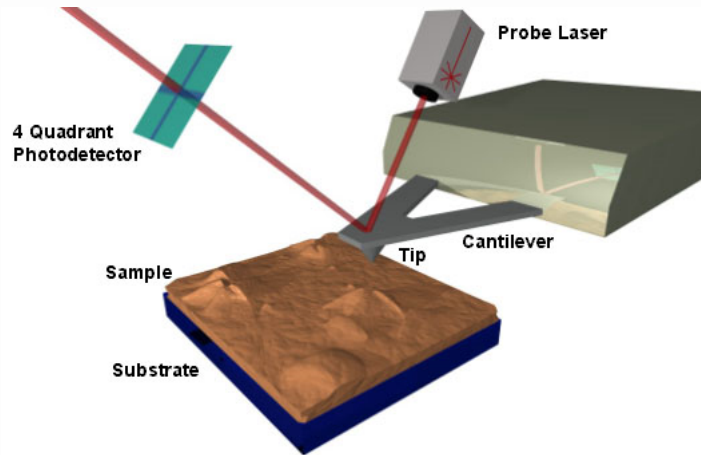

MEMS • BIOMEMS • NEMS

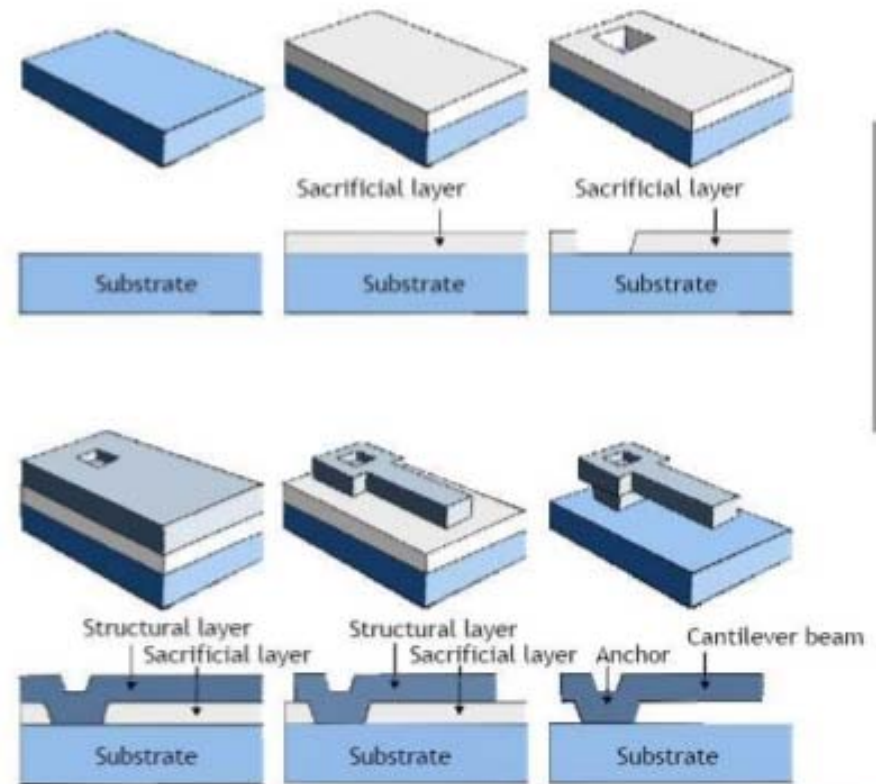
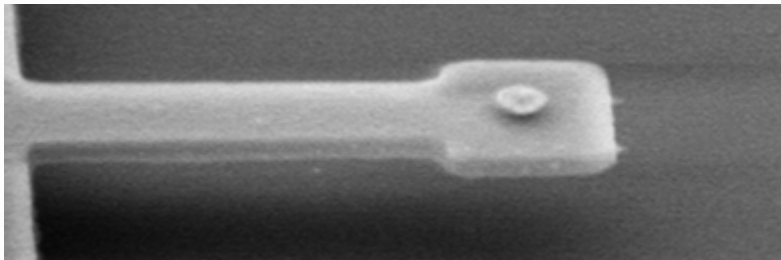
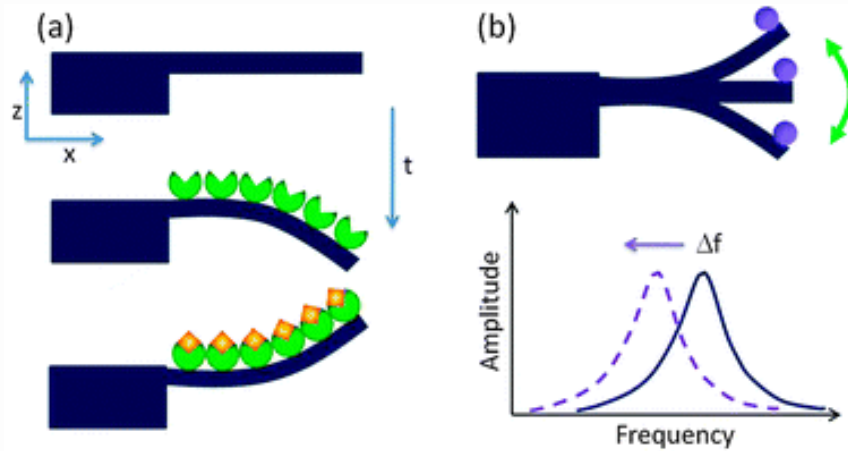
ESZKÖZÖK

KONZOL – TÖMBI MIKROMECHANIKA

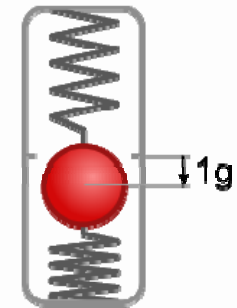
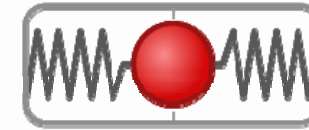

KONZOL FELÜLETI MIKROMECHANIKA

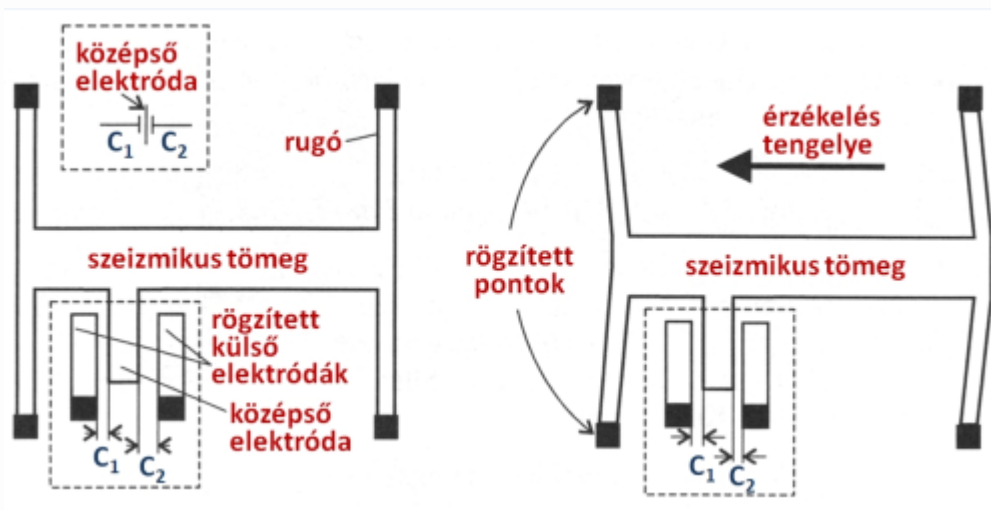

GYORSULÁS - GIRO

Képernyő forgatás: a gravitációs gyorsulás mérése

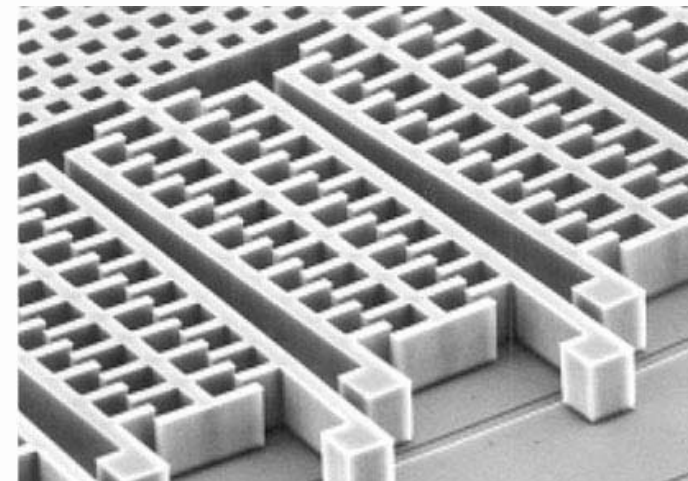
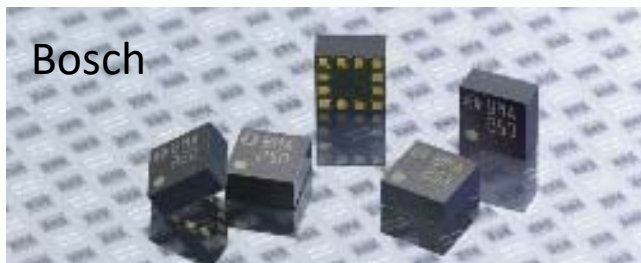
Kapacitív mérési elv: kondenzátor elektródáinak távolsága

Párhuzamos elektródájú (síkkondenzátor) elrendezésben az érzékenység kis elmozdulások esetén:

$$C_0 = \epsilon \frac{A}{d}$$

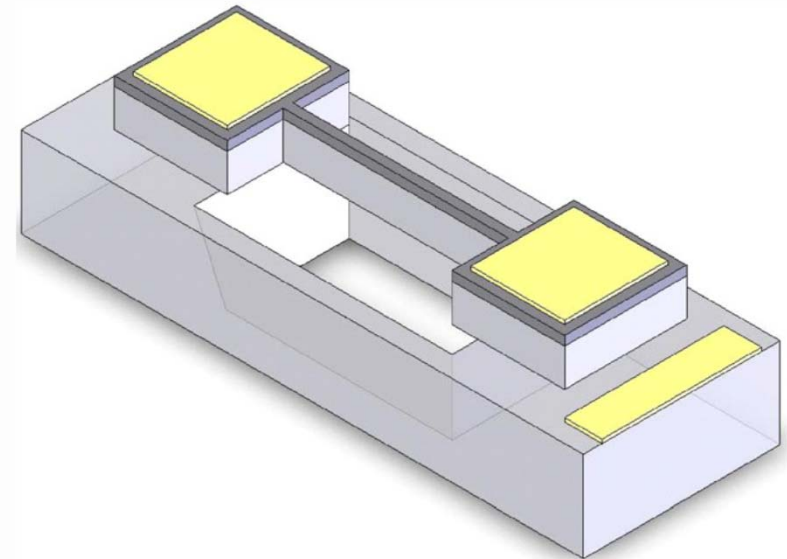
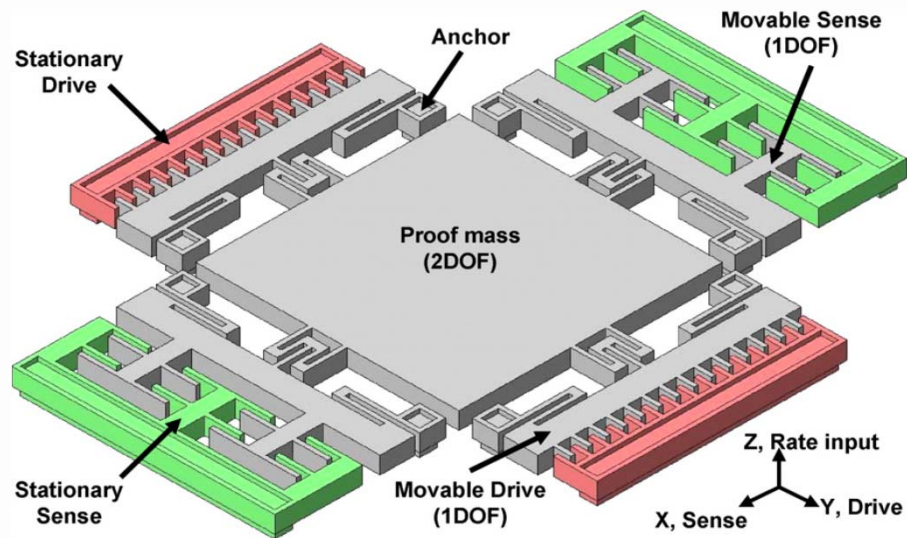
$$\frac{\Delta C}{\Delta d} = -\epsilon \frac{A}{d^2}$$

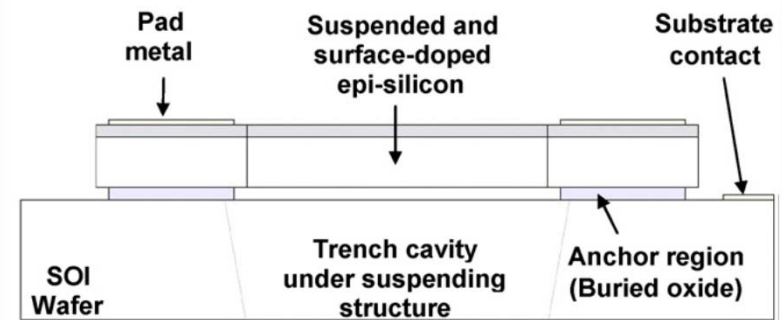
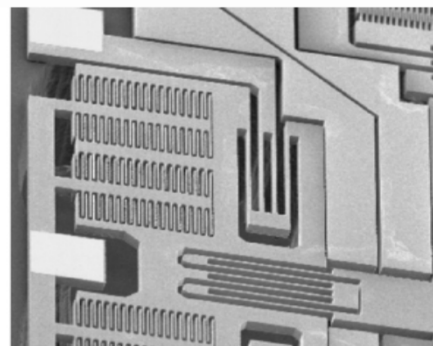
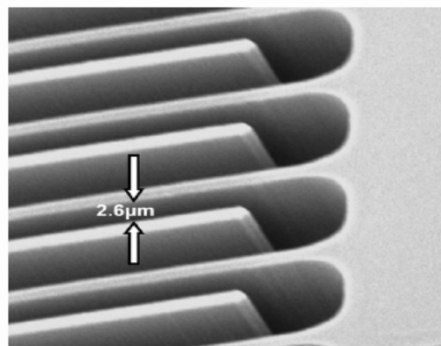

GIRO – TÖMBI MIKROMECHNIKA

SOI

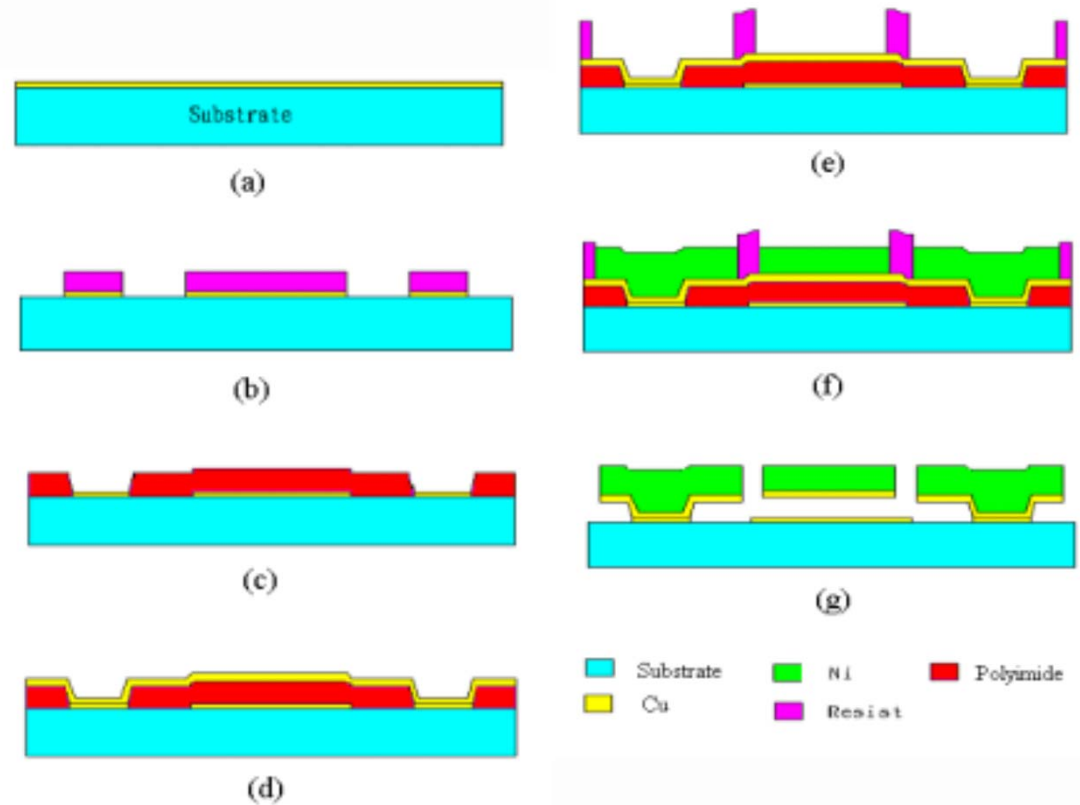
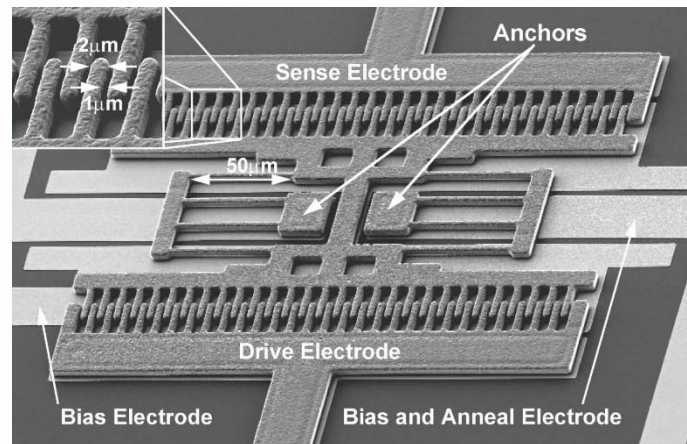
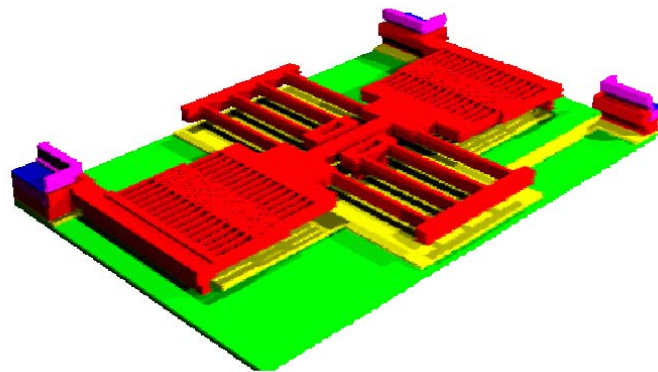
(a)

(b)

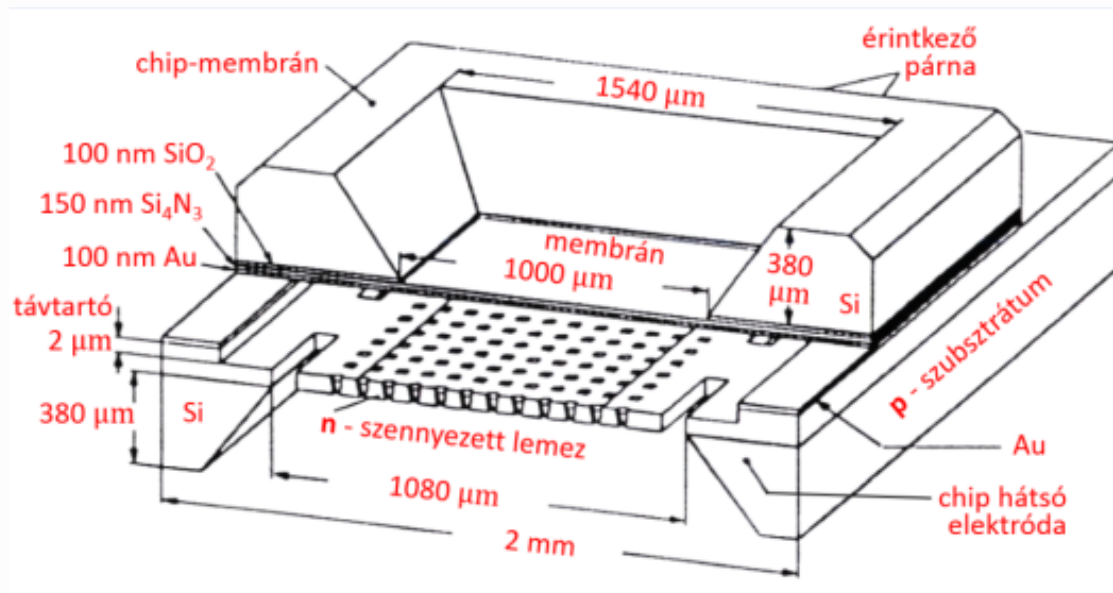

COMB DRIVE – FELÜLETI MIKROMECHANIKA

MIKROFON

High Performance MEMS mikrofonok (3-4db)

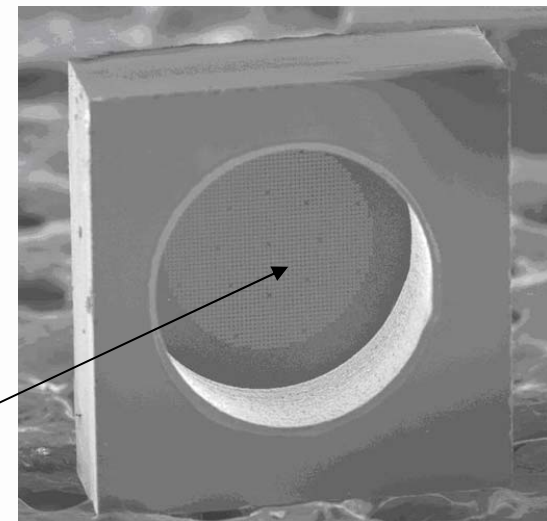
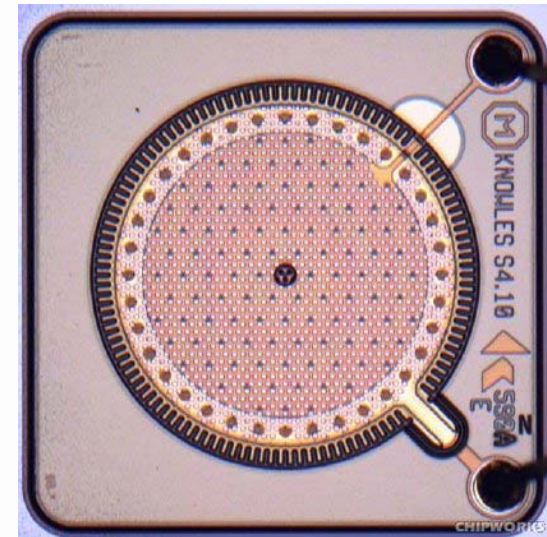
Felső elektróda: Au SiO₂ / SiN_x membránon

Alsó elektróda: nSi

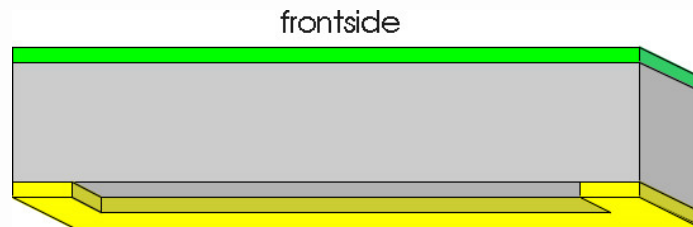
$$C_o = \varepsilon \frac{A}{d}$$

$$\frac{\Delta C}{\Delta d} = -\varepsilon \frac{A}{d^2}$$

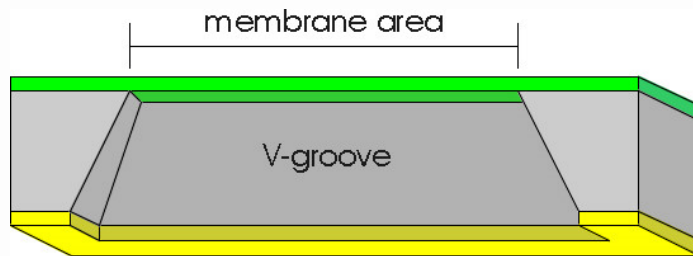
DRIE (mély reaktív ionmarással) mart membrán

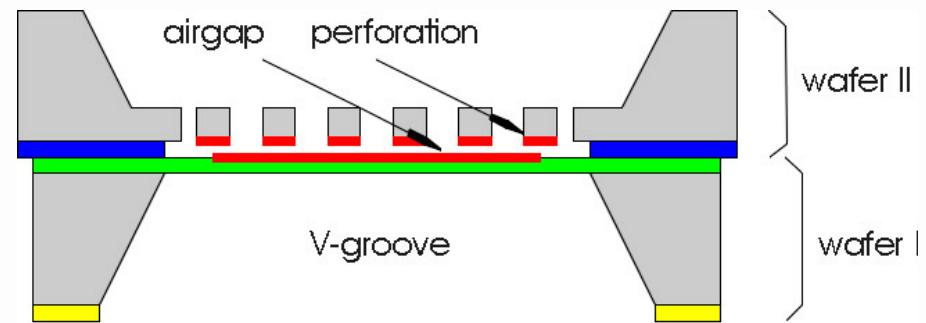
MIKROFON – TÖMBI MIKROMECHANIKA - KOH

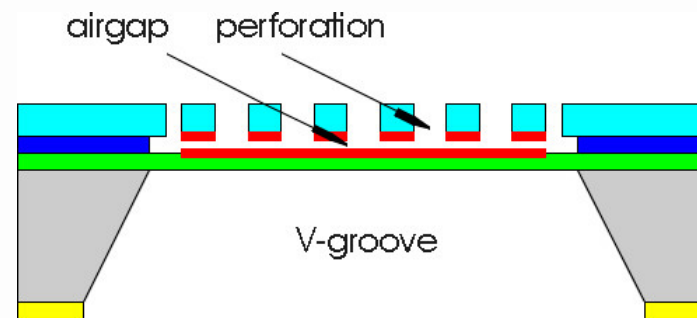
- backside
- membrane layer
  - Si-wafer
  - masking layer

- membrane area
- V-groove
- membrane layer
  - Si-wafer
  - masking layer

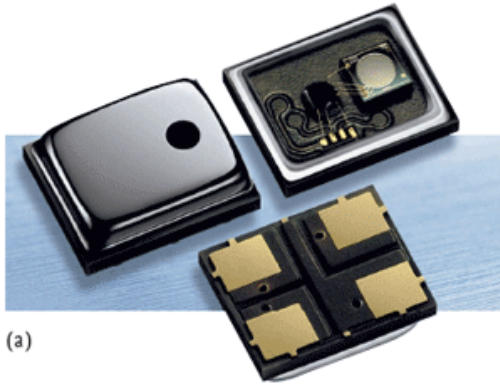
- membrane layer
- Si-wafer
- spacer
- masking layer
- electrodes

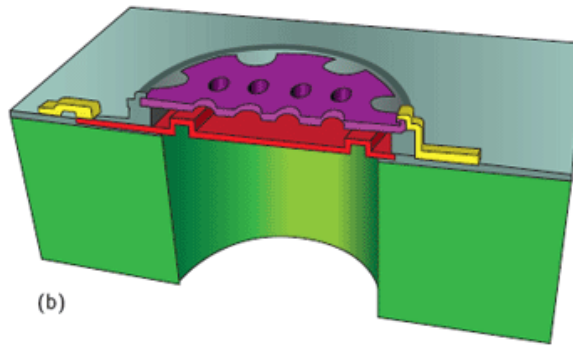
- membrane layer
- Si-wafer
- electrodes
- masking layer
- spacer
- rigid backplate

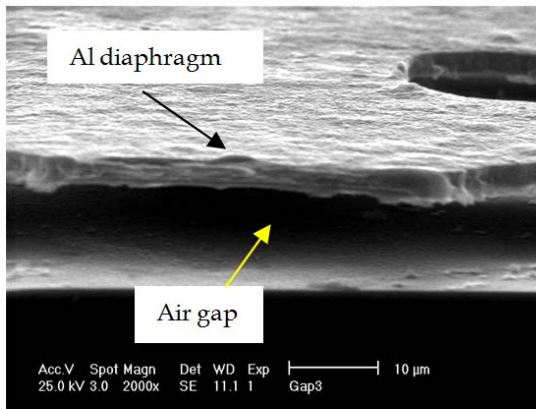
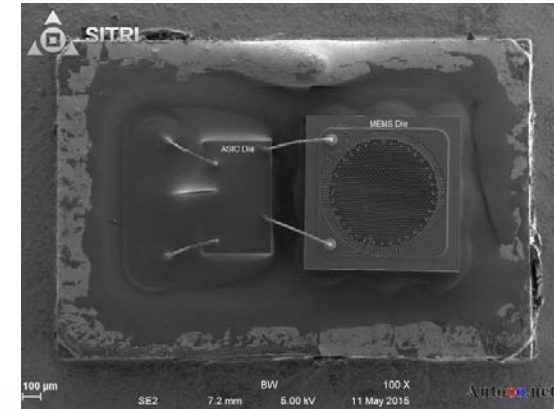
MIKROFON - TÖMBI/FELÜLETI KOMBO

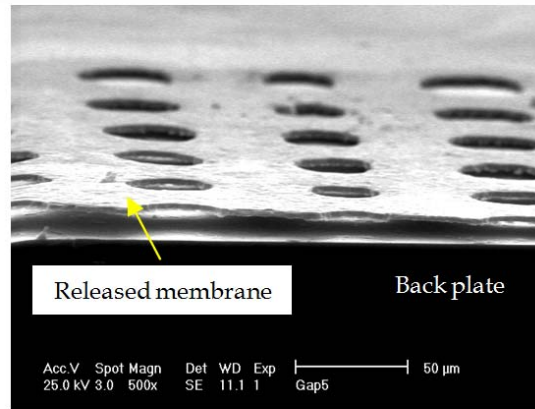
(a)

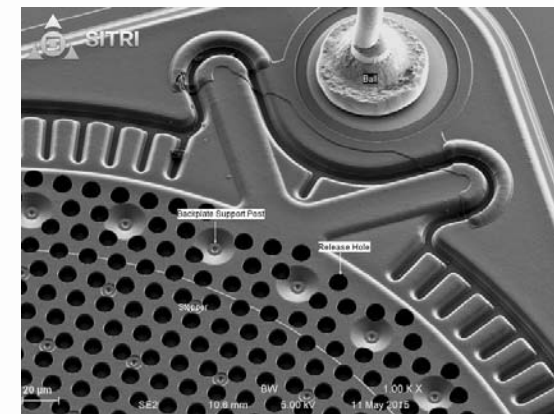
(b)

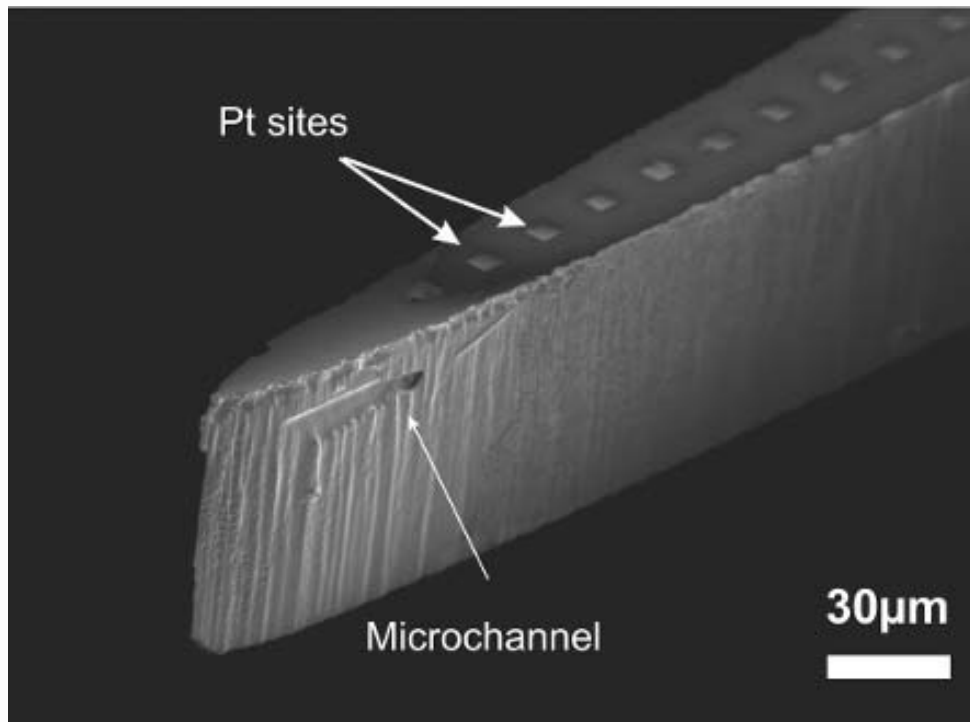
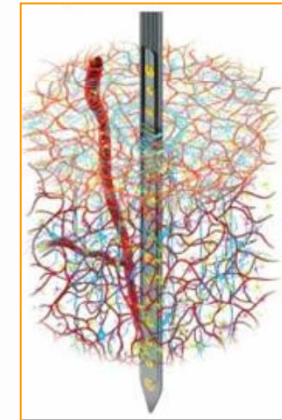
(a) Air gap of microphone

(b) Released membrane structure

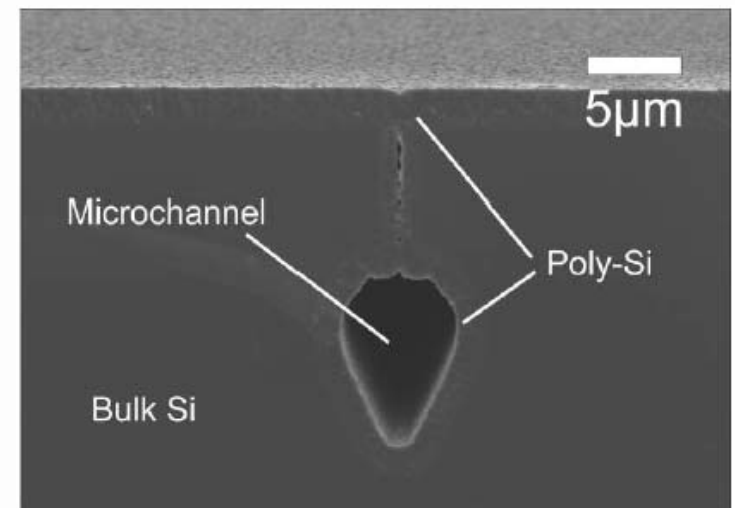
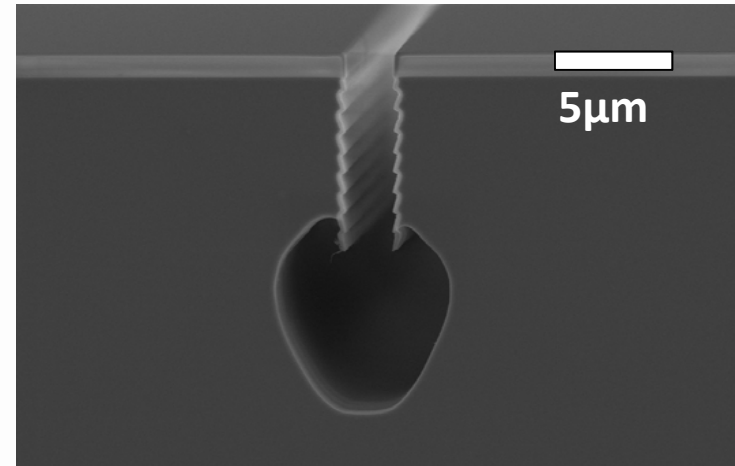
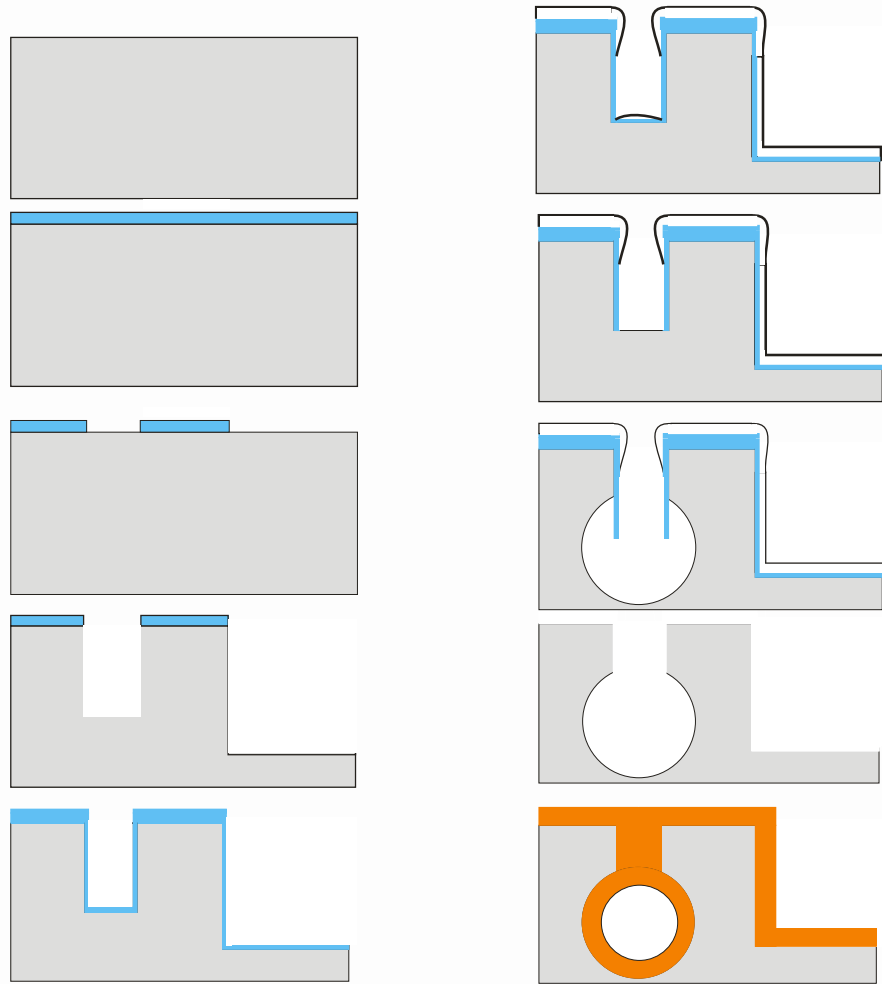
GYÓGYSZERADAGOLÓ CSATORNA SZILÍCIUM NEURÁLIS ELEKTRÓDÁBAN

- Nagy átbocsájtó képességű csatorna hálózat egyetlen szubsztrátban
- Teljes tútest keresztmetszet kihasználása
- Orientációtól független pozícionálhatóság
- CMOS kompatibilis gyárthatóság
- További litográfiára alkalmas felület

ELTEMETETT MIKROCSATORNA TECHNOLÓGIÁJA

MEMS • BIOMEMS • NEMS

MESTRESÉGES TAPINTÁS

MESTERSÉGES TAPINTÁS

BIOMIMETIKUS ERŐÉRZÉKELÉS

A tapintás analógiája

- statikus nyomás, alacsony és magas frekvenciás vibráció, NYÍRÓERŐ!!!,
- csúszás, érdesség, mintázat, alak...

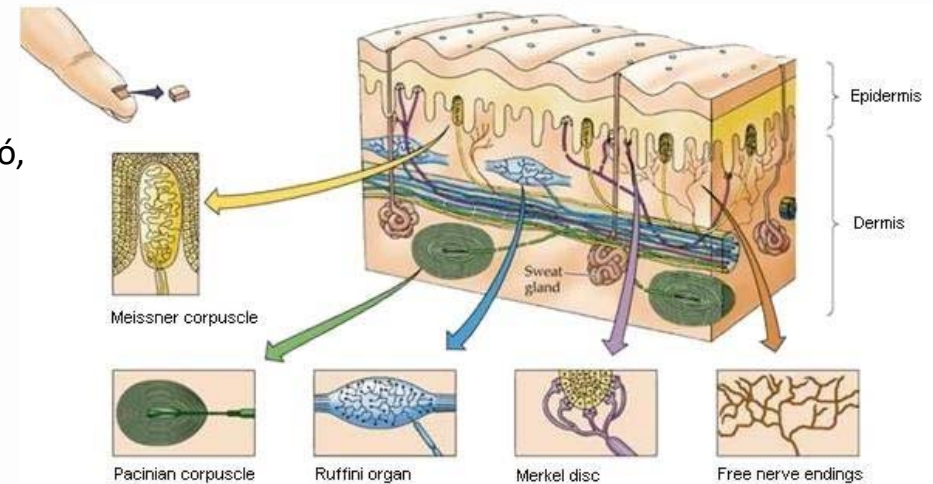

Review

A review of tactile sensing technologies with applications in biomedical engineering

 Mohsin I. Tiwana, Stephen J. Redmond, Nigel H. Lovell*
 Graduate School of Biomedical Engineering, University of New South Wales, Sydney, NSW 2052, Australia

Humán tapintó receptorok

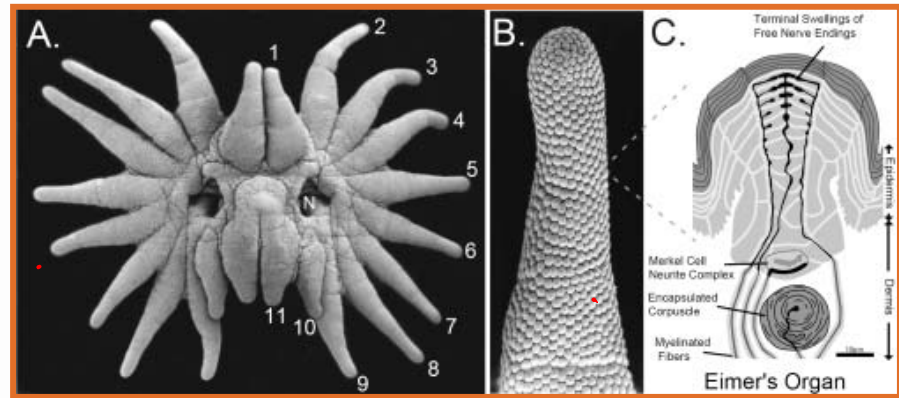
Type	Merkel	Ruffini	Meissner	Pacini
Number	25%	19%	43%	13%
Adaptivity	Slow	Slow	Fast	Fast
Receptor type	SAI	SAII	FAI	FAII
Field diameter	3–4 mm	>10 mm	3–4 mm	>20 mm
Frequency range	0–30 Hz	0–15 Hz	10–60 Hz	50–1000 Hz
Response to indentation $S(t)$	$S, \frac{ds}{dt}$	S	$\frac{ds}{dt}$	$\frac{d^2s}{dt^2}$
Response to constant indentation	Yes	Yes	No	No
Location	Superficial	Deep	Superficial	Deep
Receptive field	Small	Large	Small	Large
Innervation density	High, variable	Low, constant	High, variable	Low constant
Sensed parameter	Local skin curvature	Directional skin stretch	Skin stretch	Non localized vibration

MESTERSÉGES TAPINTÁS

and the WORLD CHAMPION is ...

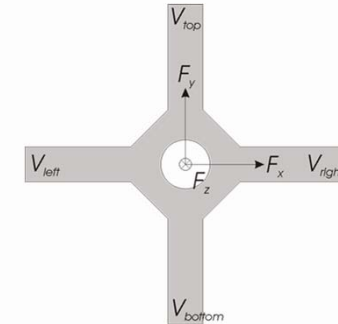
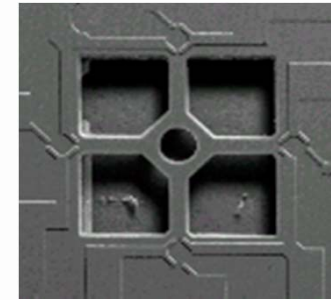
Csillagorrú vakond:
tapintó szem – Eimer szerv

3D PIEZOREZISZTÍV ERŐMÉRŐ

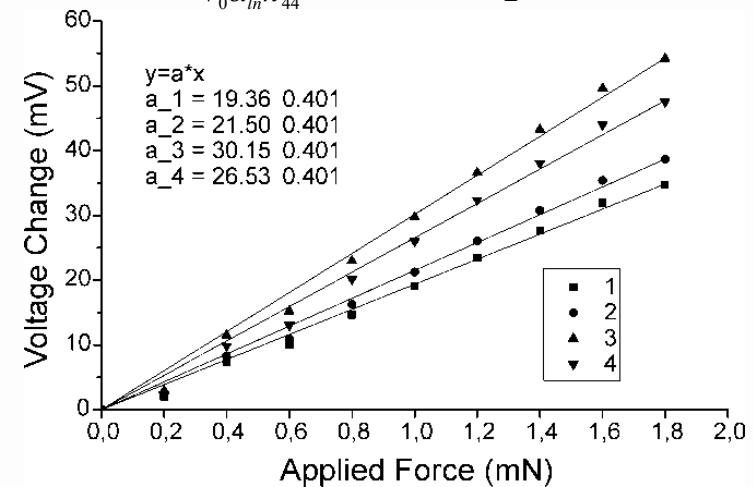
- Egyoldalas Si mikromechanikai megmunkálás
- Piezorezisztív érzékelés
- Lineáris elmélet: a felületi erők és a mért feszültségek között egyszerű összefüggés
- A három erőkomponens egymástól függetlenül mérhető
- Minden érzékelő erővektort (nagyság + irány) mér!
- Érzékenység: 20-30 mV/mN (5V)

$$F_x = \frac{1}{V_0 \alpha_{ls} \pi_{44}} (\Delta V_{right} - \Delta V_{left}),$$

$$F_y = \frac{1}{V_0 \alpha_{ls} \pi_{44}} (\Delta V_{top} - \Delta V_{bottom}),$$

$$F_z = \frac{1}{V_0 \alpha_{ln} \pi_{44}} \frac{(\Delta V_{left} + \Delta V_{right} + \Delta V_{top} + \Delta V_{bottom})}{2}.$$

3D PIEZOREZISZTÍV ERŐMÉRŐ

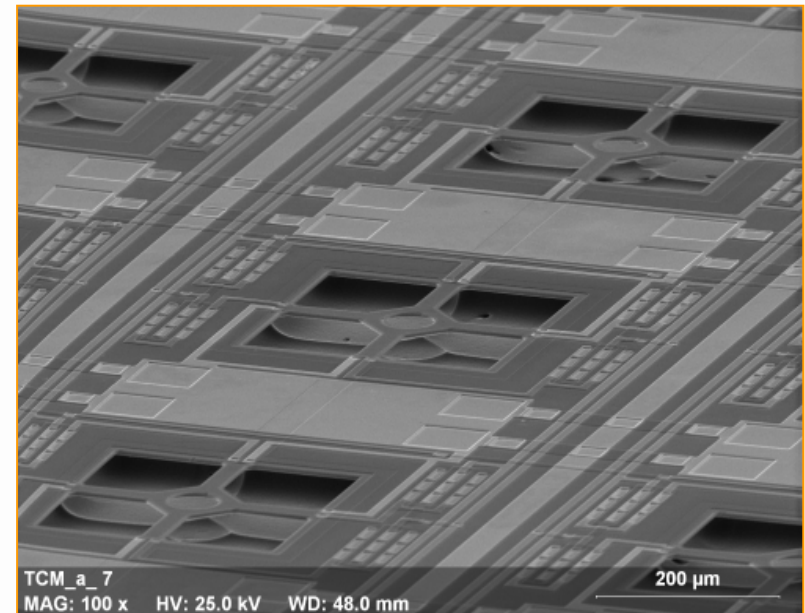
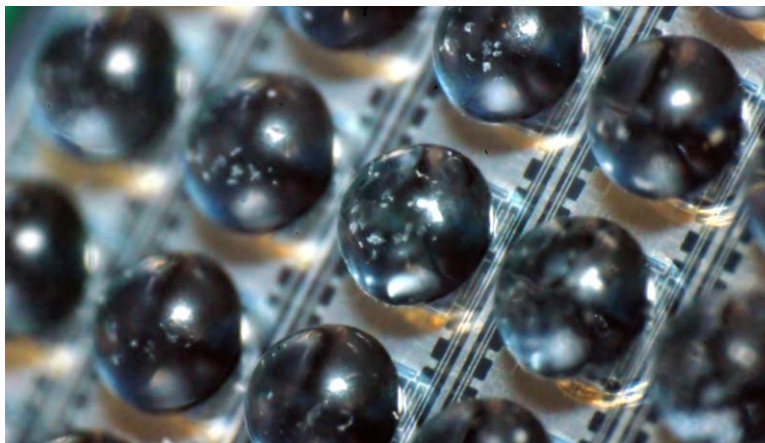
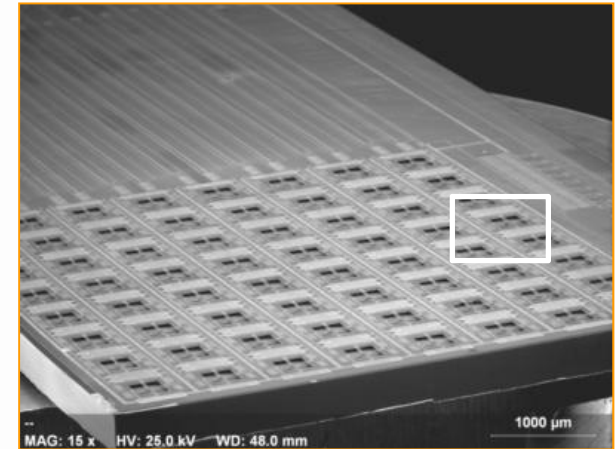
3D erőterkép 2D felületen

8x8 (7x7mm)
40 kontaktus,
MEMS + CMOS

INTEGRÁLT KIOLVASÓ ELEKTRONIKA

Pórusos Si mikromechanika és CMOS technológia

- érzékelő tömbök 64 (8x8) taxel méretig
- az ujjbegyhez hasonló felbontás és érzékenység
- neuromorf rugalmas borítás

MEMS • BIOMEMS • NEMS

INTRO EK - MFA

MEMS • BIOMEMS • NEMS

INFRASTRUKTÚRA – MIKRO / NANO – INTEL

MEMS • BIOMEMS • NEMS

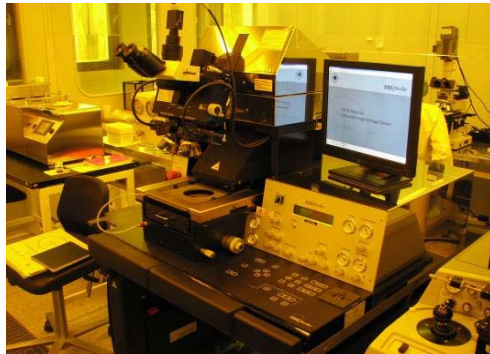

Microsystems Laboratory • Institute of Technical Physics and Material Sciences • Centre for Energy Research
Mikrorendszerek Laboratórium • Műszaki Fizikai és Anyagtudományi Intézet • Energiatudományi Kutatóközpont

MEMS.HU
BIOMEMS.HU

INFRASTRUKTÚRA – MIKRO / NANO – EK MFA

MEMS labor:

300+150 m² clean room (4inch wafers) - 1µm felbontású maszkkészítés (Heidelberg laser PG & direkt írás),

Maszkillesztő / nanoimprinting rendszer (Karl Süss MA 6, Quintel),

DRIE (Oxford Instruments Plasmalab 100),

Fizikai és kémiai rétegleválasztások

(párolgatás, porlasztás, 2x4 diffúziós cső, LPCVD, ALD),

Wafer bonder (Karl Süss BA 6), ion implanter, etc.

Nanoskálás megmunkálás és karakterizáció:

E-BEAM, FIB, SEM, TEM, AFM, XPS, EDX, Auger, SIMS

RAITH 150 E-BEAM

Direct írás / maszkgyártás

Ultra nagy felbontás (8nm)

Zeiss-SMT LEO 1540 XB SEM, Canon FIB nanoprocessing system

SEM és fókuszált ionnyaláb (FIB),

Gáz injektáló rendszer (GIS) (EBAD, IBAD)

és Energia Diszperzív Spektroszkóp (EDS)